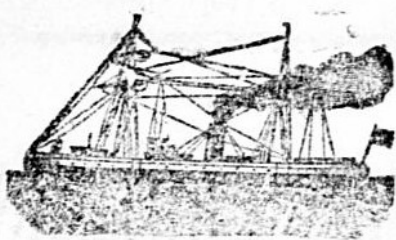

Orpana

Tampereen seudun sukututkimusseuran jäsenlehti no 2/2020

Joutuisan, miellyttävän, suoranaisten
matkan

Amerikkaan

välittää Suomen Höyrylaiva O.Y. hyväk-
situnnetun

Skandinavian Amerika linjan

uusilla, ajanmukaisilla ja hyvin sisuste-
tuilla jäätäläishöyrylaivoilla. Väärät-
mat mukavuudet ja tunnustettu hyvä
ylöspito laivassa. Mahdoll. halvat pi-
llettiinnat.

Vekseliä myydään ja rahalähetyksiä
Amerikkaan välitetään halvan kurssin
mukaan.

Suoranaisia pilettiä myyvät ja lähem-
piä tietoja antavat

CARL ENHOLM, Vaasa,
Vaasapuist. 26. Puh. 147.

(Ensim. kulma asemalta vasem-
letkukuivaustornin ohi.)

O. A. Stähle, Kristiinassa, K. J. Hal-
longren, Seinäjoella, J. H. Holstius,
Uuskarlepyyssä, Karl Friborg, Pietar-
saarella ja Otto Rodén ja Poika, Kok-
kolassa.

Suomalaisten siirtolaisuus Yhdys-
valtoihin alkoi Pohjois-Suomesta ja
levisi sieltä etelään.

Ensimmäiset Amerikkaan muut-
taneet suomalaiset kuuluivat ruot-
salaisiin retkikuntiin, jotka jo
1600-luvun ensimmäisellä puolis-
kolla perustivat "Uuden Ruotsin"
siirtokunnan Delaware-joen varrel-
le.

Yhdysvaltoihin asettuneet suo-
malaiset houkuttelivat luoksensa
yhä enemmän väkeä aikaisemmilta
kotiseuduiltaan, saman aikaises-
ti kun kaivosyhtiöiden ja varusta-
moiden agentit suostuttelivat ennen
kaikkea nuoria miehiä ja naisia
muuttamaan.

Vuosien 1821–1929 aikana Suo-
mesta muutti 350.000 henkilöä Yh-
dysvaltoihin.

Vasemmalla Suomen Höyrylaiva Oy:n
ilmoitus Vaasa-lehdessä 26.1.1918.

Tampereen seudun sukututkimusseura

Hallitus (*) ja toimihenkilöt

Puheenjohtaja	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Varapuheenjohtaja ja ohjelma-asiat	Tiina Miettinen*, tiina.miettinen@tamsuku.fi
Sihteeri	Sara Lundén*, p. 050 561 4920, sara.lunden@tamsuku.fi
Talousvastaava	Marja-Leena Viilo*, marja-leena.viilo@tamsuku.fi
Webmaster ja jäsenasiat	Heikki Nurmi*, p. 044 016 0652, heikki.nurmi@tamsuku.fi
Retket	Tuija Soini, p. 050 534 3882, tuija.soini@tamsuku.fi
Postitustehtävät	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Kirjastonhoitaja	Marja-Leena Kuusi, katso tiedote kirjastosta: www.tamsuku.fi
Julkaisujen ja muun materiaalin tilaukset	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Seuran postiosoite	Tampereen seudun sukututkimusseura ry Mustoontie 174, 36120 Suinula
Seuran sähköpostiosoitteet	Hallituksen jäsenten ja toimihenkilöiden sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@tamsuku.fi
Seuran www-osoite	www.tamsuku.fi
Seuran tiliyhteys	FI03 1146 3007 2090 98
Orpana	Jäsenlehti
Toimittaja	Markku Uusitalo*, p. 050 310 9970, markku.uusitalo@tamsuku.fi
Taitto	Markku Uusitalo*, p. 050 310 9970, markku.uusitalo@tamsuku.fi
Painatus	Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä
Numero	2/2020, julkaisupäivä 1.9.2020, nro 92 vuodesta 1979
ISSN	0359-128X
Etusivu	Ilmoitus Vaasa-lehdessä 26.1.1918
Takasivu	Laiva ss Cedric ja Vallonian lippu (kukko), lähde Wikipedia
Ilmestyminen	Kaksi numeroa vuodessa. Tammikuussa 2021 ilmestyyään lehteen tarkoitettu aineisto pitää olla toimituksessa marraskuussa 2020.
Vastuu sisällöstä	Orpanan kirjoittajat vastaavat tekstiensä sisällöstä ja kuvien käyttöluvista.

Puheenjohtaja

Minna Canthin sukujuurten mysteeri?

Minna Canth eli **Ulrika Wilhelmina Johnson** syntyi Tampereella 19. maaliskuuta 1844. Hänen isänsä oli Messukylän Erkkilästä kotoisin oleva **Gustaf Wilhelm** (s. 1816). Gustaf oli piika **Maria Antintyttären** avioton poika. Gustaf tuli vuonna 1831 töihin kosken yli Finlaysonin tehtaalle ja oli kohonnut Minnan syntymään mennessä jo työn-tarkastajaksi. Tullessaan tehtaalle hän oli ottanut sukunimen Johnson. Minnan äiti oli puolestaan sukujuuriltaan kangasalalainen **Ulrika Antintytär** (s. 1812), joka oli tullut Tampereelle palvelijaksi vuonna 1827. Minna Canth eli kiihkeän ja tuoteliaan elämän. Hän oli kiistämätön monilahjakkuus, joka ehti toimia lehti- ja näytelmäkirjailijana ja menestyvänä liikenaaisena ja vielä sen ohella toimia seitsemän lapsensa yksinhuoltajana.

Kun lukee Minna Canthista kirjoitettuja elämäkertoja, hämmästyttää suuresti aikanaan harjoitettu vilkas spekulatio hänen syntyperästään. Hyvä esimerkki on vuonna 1944 julkaistu **Greta von Freneckell-Thesleffin** Minna Canth-kirja. Aikanaan on pohdittu Minnan ja myös hänen sisarensa **Augusta Katharinan** sekä fyysisiä että henkisiä ominaisuuksia ja oltiin sitä mieltä, etteivät ne voi olla puhtaasti hämäläisistä sukujuurista peräisin. Kirjassa todetaan, että ”Vielä enemmän kuin fyysisilliset näyttävät Minna Canthin psyykkilliset ominaisuudet viittaavan jyrkästi erisuuntaisten rodullisten taipumuksien sekoitukseen.”... ”On koko hänen olemuksensa, sellaisena kuin se selvästi ilmenee jo lapsuudenpäivinä, jyrkässä ristiriidassa suomalaisen – tai oikeammin hämäläisen – kansanluonteen kanssa. Ollen luonnostaan hilpeä ja avoin, ylpeä intohimoisessa vapaudenhalussaan ja nopea ottamaan vastaan vaikutuksia hän pikemmin tuntuu vilkkaiden rannikkolaisten kuin hiljaisien ja umpimielisten sisämaan asukkaiden tyttareltä.” Näiden ristiriitaisten perinnöllisten aineiden aiheuttamista hankauksista ja jännitteistä arvellaan hänen taiteensa kumpuavan. Ihmisten juoruissa Minna Canthin ”oikeasta” biologisesta isästä kul-

ki monta versiota ja kun hän saavutti kuluisuutta, muuttuivat isäehdokkaat entistä korkearvoisimmiksi. Minna itse ei kuitenkaan vähääkään epäillyt sukulaisuuttaan vanhempiinsa, joilta hän näki perineensä taipumuksensa ja ominaisuutensa.

Kun lukee **Tiina Miettisen** kirjaa sukututkimuksen historiasta (Juuria ja juurettomia 2019), huomaa, että tämänkaltaiset ajatukset sukujuurista ja kansanluonteista eivät ole menneinä aikoina olleet mikään poikkeus. Lahjakkuuden ja aseman oletettiin edellyttävän ylhäisiä sukujuuria, jotka eivät missään nimessä voineet olla tavallisia ja talonpoikaisia. Aatelien ja varsinkin kuninkaallisten isälinjan alkua etsittiin kaukaa menneisyydestä jopa Nooan pojista asti. Tarpeen vaatiessa niitä keksittiin, koska ne olivat vallitsevan ajattelutavan mukaan kuitenkin todennäköisiä.

Minnan sukujuuret on perusteellisesti tutkinut edesmennyt **Pentti Heinonen**, joka julkaisi ne seuramme vuosikirjassa vuonna 1994. Talonpoikaisia juuria Tampereen lähikunnista lähinnä Messukylästä, Kangasalta ja Ruovedeltä. Ei siis mitään mysteeriä. Tosin Minnan äidin sukujuurista seitsemän sukupolven päästä löytyy yksi aatelinenkin eli **Anders Persson Rundeel**, upseeri ja Kangasalan Sorolan kartanon omistaja, joka oli 1600-luvun puolivälissä aateloitu sotilaallisista ansioistaan. Hän oli syntyperältään papin poika Laitilasta. Kannattaa kuitenkin muistaa, että seitsemän sukupolven päässä Minnalla on ollut jo 124 esivanhempaa, joten Rundeelilta saatu perimä edustaa siis vain 0,8 %. Ainut mysteeri, jos sitä sellaisena voi pitää, on se, ettei Minnan isänisää tiedetä. Todennäköisesti hän oli joku Messukylän Erkkilän kylän rengeistä.

Jorma Lappalainen

Amerikan serkkuja etsimässä

Veikko Kärnä

Kerron tässä artikkelissa, kuinka isoenoni Juho Vihtori Pikkarainen lähti Amerikkaan siirtolaiseksi 1900-luvun alussa ja miten löysin hänet ja hänen vaimonsa sekä heidän jälkeläisensä Yhdysvaltain julkisista rekistereistä 2019. Käytin etsinnässä eri tietokantoja ja etsintätyökaluja kuten Siirtolaisinstituutin siirtolaisrekisteriä, Ellis Island Foundation Inc.:n hakutoimintoa ja mormonikirkon Family Search -etsintätyökalua sekä Yhdysvaltain hautarekisterejä. Lisäksi apunani oli isoäitini kotiarkisto ja sukumme perimätieto. Kertomukseni sukulaisteni etsinnöistä voi auttaa myös muita vastaavaan hankkeeseen ryhtyviä sukututkijoita.

Syntymä ja nuoruus Kuhmossa

Vihtori Pikkarainen syntyi Kuhmon Korpisalmen kylässä Koivuahon talossa 3.2.1879. Hän oli perheensä esikoinen ja vanhemmat Esko ja Kaisa olivat Koivuahon isäntäpari.

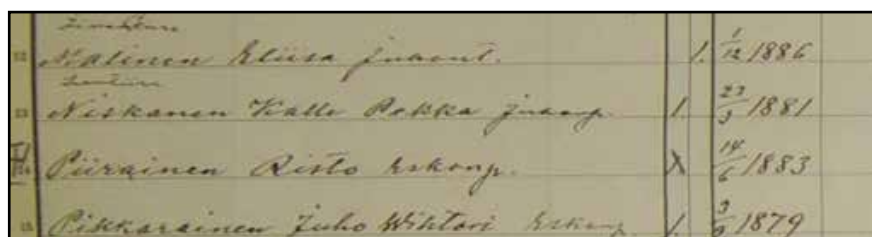
Vihtorin isä Esko teki virheen ollessaan vanhemman veljensä jälkeen Koivuahon talon isäntä: hän takasi naapuriensa lainoja. Nämä eivät maksaneet velkojaan ja Esko meni konkurssiin. Hän menetti Koivuahon ja joutui vuosikymmeniksi kurjuuteen. Hän työskenteli renkinä, mäkitupalaisena ja löytyypä Esko perheineen Kuhmon kirkonkirjoista löysien joukosta. Vasta Sisällissodan jälkeen Esko pääsee omilleen hänen lunastaessaan Teeriniemen torpan itselleen.

Vihtori oli ison perheen lapsi. Eskolle ja Kaisalle syntyi kaikkiaan 10 lasta, jotka jo nuorina joutuvat lähtemään maailmalle elantonsa ansaitsemaan. Niin käy myös vanhimmalle pojalle, Vihtorille, tämän kertomuksen päähenkilölle, joka 1903 lähtee monen muun tavoin siirtolaiseksi Amerikkaan. Viimeisin merkintä Vihtorista löytyy Kuhmon kirkonkirjoista luettelosta, joka on otsikoitu ”Amerikassa oleskelijoita”. Esitän alla sen rippikirjan aukeaman, jonka alimmaiselta riviltä Vihtori löytyy.

Perimätiedon mukaan syyt Vihtorin lähdölle siirtolaiseksi ovat aika tyypilliset. Hän halusi parempaa elämää kuin mitä jääminen Kuhmoon mäkitupalaisen pojaksi ja rengiksi olisi merkinnyt. Hän halusi välttää menemisen armeijaan, koska oli osal-

listunut 1901 Suomen armeijan kutsuntoihin, ja vetänyt siellä arpanumeron 8. Se saattoi merkitä pakkovärväystä Venäjän Keisarikunnan armeijan Suomen joukko-osaston riveihin. Ja ehkäpä kolmantena syynä oli Venäjän harjoittama sortopolitiikka suomalaisia kohtaan ja sitä seuraava mahdollinen venäläistyminen.

Kuhmon rippikirjat eivät kuitenkaan anna minulle selkeää tietoa, milloin Vihtori Amerikkaan lähti. Rippikirjan aakosellisessa osassa kohdassa P niin kuin Pikkarainen on Vihtorin kohdalla merkintä ”Amer. 06”. Toisaalta taas Kuhmon seurakunnan sukuselvityksessä Vihtorin sisaren Elsan perinnönjakoa varten on mainittu Vihtorin lähteneen Amerikkaan 1909. Tiedot eivät ole yhtenäisiä.

Hälinen Alisa Juaant.	1.	12/1886
Kiskkanen Kalle Pekka Juaant.	1.	23/5/1881
Piirainen Aisto kump.	1.	18/6/1883
Pikkarainen Juho Vihtori kump.	1.	3/2/1879

Kuhmon rippikirjan ”Amerikassa oleskelijoita” 1901–1910

Lähtö siirtolaiseksi

Käännyn tässä vaiheessa Siirtolaisinstituutin puoleen. Rekisteröidyn Siirtolaisrekisterin käyttäjäksi ja maksan pienen maksun sen käytöstä.

Heti tarppää. Siirtolaisrekisterin matkustajalistojen mukaan Vihtori Pikkarainen -niminen henkilö on lähtenyt Suomesta 1903 Amerikkaan. Tämä tieto on hieman uskottavampi kuin mitä Kuhmon kirkonkirjojen käsin rippikirjan reunuksiin kirjaamat tiedot Vihtorista. Vihtoria ei kuitenkaan löydy Siirtolaisinstituutin passiluetteloista. Siksi kysymys siitä, onko tämä ”oikea” Vihtori Pikkarainen jää mieltäni askarruttamaan. Jos passikopio olisi käytettävissä, voisin tarkistaa, onko hänen toinen nimensä Juho, ja onko hän kotoisin Kuhmosta. Passitietoja ei kuitenkaan löydy Siirtolaisrekisteristä. Ilmeisesti Vihtoria koskevia tietoja ei ole vielä digitoitu.

Ilman vastausta avoimiin kysymyksiini lähden seuraavaksi katsomaan, onko tämä Vihtori Pikkarainen saapunut Amerikkaan. Rekisteröidyn Family Search:n asiakkaaksi. Etsin Ellis Island:lle 1903 saapuneita henkilöitä. Löydänkin nopeasti Viktor Pikkarainen -nimisen henkilön, joka on matkustanut S/S Cedric -nimisellä laivalla Liverpoolista New Yorkiin. Hän saapuu perille 09.08.1903.

Laivan matkustajalistassa tämän Viktor Pikkaraisen kotipaikaksi on merkitty Nedebalis. Se on sama kuin samalla laivalla Yhdysvaltoihin tulossa olleiden muutaman ruotsalaisen kotipaikka. Avaan alkuperäisen matkustajalistan, ja huomaan, että kirjuri on tilanpuutteen takia merkinnyt Vihtorin nimen

alla olevan ruotsalaisen matkustajan kotipaikan, Nedebaloksen, Vihtorin nimen kohdalle. Se on väärin.

Todellisuudessa Vihtori on matkalla kolmen muun suomalaisen kanssa. Vihtorin matkakumppanit ovat Arvo Räisänen, Johan Leppänen ja Johan Tirkkonen. Matkustajalistan mukaan Victor on 24-vuotias, mistä voi laskea, että hän on syntynyt 1879. Arvo Räisänen vastaanottajaksi listaan on merkitty eräs August Huttunen, joka on Räisäsen serkku. Muut ryhmän matkustajat ovat Huttusen ”ystäviä”.

Käytin Victorin matkustajatietojen etsimiseen Family Searchin tarjoamaa etsintätyökalua. Saman olisin voinut tehdä myös Ellis Island Foundation Inc:n etsintätyökalun avulla. Myös siihen rekisteröityminen ja tietojen etsiminen olisi ollut maksutonta, mutta asiakirjojen lataaminen ja tulostaminen olisi ollut maksullista.

August Huttusta, suomalaisseurueen vastaanottajaa, voisi kutsua ryhmän sponsoriksi. Hän on ilmeisesti sitoutunut ottamaan vastaan Suomesta saapuvasta sukulaisestaan, Arvo Räisäsestä. Samalla hän on ilmeisesti luvannut pitää huolta myös muista Räisäsen mukana tulevista ”ystävistä”.

Vihtorin ryhmän vastaanottaja August Huttunen on kotoisin Balmer Marquettesta, Michiganin osavaltiossa sijaitsevasta kaupungista. Oletan, että Huttunen vie suomalaiset vieraansa sinne. Yritän etsiä sieltä lisätietoja Vihtorista. Käytän ”Family Searchin” etsi-toimintoa, mutta Vihtori Pikkarasta ei löydy. Hän katoaa Yhdysvaltain avoimista

rekistereistä.

Syynä Vihtorin katoamiseen tietokannoista on varmaan se, että hän on huomannut suomalaisen sukunimensä olevan liian vaikea amerikkalaiseen yhteisöön. Nimi on vaikea lausua, ja se ei istu amerikkalaisten ystävien ja työkavereiden suuhun. Hän päättää vaihtaa nimensä.

Victor Eskelson

Jos en tietäisi, mitä nimeä Vihtori alkoi itsestään käyttää Yhdysvalloissa, loppuisi Vihtorin etsintä tähän. Minulla on kuitenkin perimätietoa, joka kertoo minulle, mitä nimeä Vihtori alkoi Yhdysvalloissa käyttää. Tiedän, että isoäitini, Vihtorin sisar Anna Pikkarainen on ollut Vihtorin kanssa yhteydessä 1910-luvulla. Isoäitini on ollut halukas muuttamaan Amerikkaan, ja hän selvittää Vihtorilta, mitä pitäisi tehdä. Vihtori suosittelee Annalle nimen vaihtoa. Hän ehdottaa, että Anna vaihtaisi sukunimensä Pikkarainen samaksi kuin mitä hänellä on eli Eskelsoniksi. Valinta on looginen, onhan molempien isän nimi Esko eli Eskil. Isoäitini Anna päättää toimia niin kuin isovelji ehdotti. Hän muuttaa 1910-luvun lopulla nimensä Eskelsoniksi.

Jatkan Vihtorin etsintää Yhdysvalloista nimellä Victor Eskelson. Löydän heti Victor Eskelsonin ensimmäisen maailmansodan kutsuntakortin. Se on päivätty 12.9.1918. Sen mukaan tämä Victor on syntynyt 3.2.1879, ja että hän oli 39 vuotias. Syntymäajan ja -paikan perusteella kyseessä täytyy olla etsimäni henkilö. Victor asui kutsunnan aikaan Metropolitanissa Humboldtin piirikunnassa Kalifornian osavaltiossa. Kyseinen kaupunki, Metropolitan,

REGISTRATION CARD				
SERIAL NUMBER	2651		ORDER NUMBER	634
1	Victor		Eskelson	
2 PERMANENT HOME ADDRESS: Metropolitan Hm Cal				
Age in Years	39		Date of Birth	February 3 1879
RACE				
White	Negro	Oriental	Indian	
5	6	7	8	9
U. S. CITIZEN			ALIEN	
Native Born	Naturalized	Citizen by Father's Naturalization	Declarant	Non-declarant
10	11	12	13	14
15 If not a citizen of the U. S., of what nation are you a citizen or subject?				
PRESENT OCCUPATION		EMPLOYER'S NAME		
16 Woodman		17 Metropolitan Red Lb Co		
18 PLACE OF EMPLOYMENT OR BUSINESS: Metropolitan Hm Cal				
19 NEAREST RELATIVE: Annie Eskelson				
20 Address: Metropolitan Hm Cal				
I AFFIRM THAT I HAVE VERIFIED ABOVE ANSWERS AND THAT THEY ARE TRUE				
P. M. G. O. Victor Eskelson				

Victor Eskelsonin kutsuntakortti

oli California Redwood Lumber Limitedin omille työläisilleen perustama taajama, jonka vieressä oli saman yhtiön punapuun saha. Oletan, että Victor on sinne muuttanut Michiganista, jossa kyseisen yhtiön perustajilla oli vastaava tehdas. Ilmeisesti he olivat päättäneet laajentaa toimintaansa Kaliforniaan, ja tarjonneet Michiganin sahan työläisille mahdollisuutta muuttaa sinne. Victor oli yksi niistä, jotka olivat tarjouksen hyväksyneet. Nykyään Metropolitan on asumaton aavekaupunki.

Lisäksi kutsuntakortti sisältää tiedon Vihtorin rodusta,

pituudesta, ruumiinrakenteesta ja silmien väristä, sekä mikä minulle oli mielenkiintoista, vaimosta. Vihtori on kortin tietojen mukaan naimisissa, ja hänen vaimonsa nimi on Annie Eskelson.

Sotaan Vihtori ei kuitenkaan joudu. Hänet rekisteröidään Yhdysvalloissa varmuuden vuoksi mahdollisena sotilana, jos sota olisi vielä jatkunut. Mielenkiintoinen detalji sinänsä, että Vihtori oli ollut toisen valtion, Venäjän Keisarillisen armeijan kutsunnassa 1901 Suomessa. Hän on läpäissyt kahden valtion kutsunnat.

Annie ja Victor Eskelsonin perhe

Jatkan edelleen Vihtorin etsimistä Yhdysvaltain avoimista rekistereistä ja tietokannoista. Käytän edelleen Family Searchin etsintätyökalua.

Löydän seuraavan merkinnän Vihtorista vuoden 1920 väestölaskennan tietokannoista. Vihtori on merkitty maanviljelijäksi Humboldtin piirikunnasta Kaliforniasta. Vihtori on perheensä päämies, ja vaimo Annien lisäksi tietokannassa on tiedot heidän yhteisistä lapsistaan: tytär Hazel on syntynyt 1909 ja poika Melvin Earl 1919. Vihtorin maahantulovuodeksi on merkitty 1902. Se on ilmeisen väärin, koska edellä kävi ilmi, että Vihtori emigroitui Yhdysvaltoihin 1903. Vaimo Annie näyttää olevan tietokannan mukaan suomalainen ja hän on saapunut Yhdysvaltoihin 1905, pari vuotta miehensä jälkeen. Annien on merkitty olevan 36-vuotias, mistä voi laskea, että hän on syntynyt noin 1884. Myös tämä tieto, niin kuin myöhemmin selviää, on väärä.

Victor Eskelson kuolee

Yllättäen tammikuun 29. 1920 Victor Eskelson kuolee. Kuulen jälkepäin, että hänen kuolemansa oli itsemurha. Hän ei enää jaksanut kaikkien Amerikassa kohtaamiensa vastoinkäymisten jälkeen taistella. Ilmeisesti hän oli joutumassa työttömäksi eikä perheen omistama pieni tilameijeri olisi tuottanut tarpeeksi koko perheen ylläpitämiseksi. Vihtori jättää vaimonsa Annien yksin heidän kahden alaikäisen lapsensa kanssa, jotka isän kuolinvuonna ovat 11- ja 1-vuotiaita.

Vihtorin vaimo, Annie Eskelson ei lannistu. Hän tietää miehensä sisaren, Anna Eskelsonin, ent. Pikkarainen, olevan halukas muuttamaan Yhdysvaltoihin. Annie kutsuu Annan Amerikkaan. Tämä suostuu, ja Annie Eskelson lähettää Relative's Sworn Statment -todistuksen Suomeen Anna Eskelsonille (kts. alla) yhdessä siihen liitetyn vapaamuotoisen kutsukirjeen ja avoimella matkapäivällä varustetun matkalipun Cunard-laivayhtiön laivaan Suomesta New Yorkiin. Kirjeessään Yhdysvaltain maahantuloviranomaisille Annie kertoo Anna Eskelsonin tulevan asumaan hänen luokseen McKinleyville -nimiseen kaupunkiin ja huolehtimaan hänen kahdesta lapsestaan Hazelista ja Melvin Earlistä.

Takuukirjeessään ja sen liitteissä Annie kertoo itsestään viranomaisille. Hän on kutsun lähettämisaikaan 29.10.1920 38-vuotias ja hänellä on oma kottimeijeri, jossa hän valmistaa

juustoja ja muita meijerituotteita McKinleyvillen ja lähiseutujen asukkaille. Hänellä on vakaat tulot ja riittävä varallisuus ottaa miehensä sisar kotiinsa perheenjäseneksi. Kirjeestä voi päätellä, että Annie tarvitsi hoitajaa lapsilleen, ja se oli yksi syy, miksi hän oli valmis maksamaan Anna Eskelsonin matkat Suomesta Kaliforniaan.

Annie ollessa 38-vuotias kutsun lähettämisen aikaan, on hänen täytynyt olla syntynyt 1881 tai 1882. Väestölaskennassa kerrottu tieto (eli syntymävuosi 1884) osoittautuu vääräksi.

Lisäksi Annie Eskelson kertoo saapuneensa Yhdysvaltoihin 11.11.1905. Hän ei ole Yhdysvaltain kansalainen, mutta hänellä on kansalaisen oikeudet, koska hänen puoli vuotta aiemmin kuollut miehensä Victor oli Yhdysvaltain kansalainen. Myös Yhdysvalloissa syntyneet lapset olivat Yhdysvaltain kansalaisia. Suomessa kutsun saanut Anna

Eskelson on vaikean päätöksen edessä marraskuussa 1920: lähteäkö kälyn perheen lastenhoitajaksi vai jäädä Suomeen. Annan pohdinta päättyy lyhyeen: hän tapaa Frans Jaakko -nimisen perämiehen, jonka kanssa hän alkaa seurustella. Anna jää Suomeen ja menee Fransin kanssa naimisiin joulukuussa 1922. Muistoksi Amerikan siirtolaisuudesta jää Annien lähettämät todistukset ja käyttämättömät matkaliput.

Annie Eskelson ja lapset Hazel ja Melvin

Vihtorin kuoltua ja Anna Eskelsonin jäätyä Suomeen jatkaa Annie Eskelson elämäänsä 1920-luvulla maatilallaan McKinleyvillessä. Jotakin kuitenkin ilmeisesti tapahtuu, koska seuraavassa Yhdysvaltain väestölaskennassa 1940 Annie ei enää asukaan tilallaan, vaan Euren kaupungissa, missä hänet on merkitty olevan "Office building janitor" eli toimistoraken-

For Steamship Company

C351D6138

SWORN STATEMENT SUBMITTED BY RELATIVE OF ARRIVING PASSENGERS

This form should be executed in triplicate and be sworn to before a Notary Public or other authorized official. One copy should be sent to The Cunard Steam Ship Company Limited., at the expected port of arrival in the United States, the other copies to be sent to prospective passengers to present to Steamship Company's representative abroad and to the American Consul, respectively.

::Write answers, in detail, in spaces provided below::

INFORMATION CONCERNING PASSENGERS EXPECTED

NAMES	SEX	AGE	RELATIONSHIP TO SIGNER
1. Miss Anna Eskelson	Female	24	Sister in Law.

Sukulaisen antama takuu saapuvasta maahanmuuttajasta eli Sworn Statement vuodelta 1920

nuksen huoltomiehenä. Hänen perheessään asuu enää poika Melvin Earl, joka on 20-vuotias ”School laboratory assistant” eli koulun laboratorion avustaja. Hän on ilmeisesti koulun kemian opettajan apulainen. Hazel puolestaan on perustanut oman taloutensa ja hänet on merkitty tietokantaan sen päämieheksi ja ”University secretaryksi” eli yliopiston sihteeriksi.

Anniin maatilan ja kotimeijerin kohtalo jää avoimeksi. Voidaan arvuutella, että hän halusi helpompaa elämää sen jälkeen, kun lapset kasvoivat täysi-ikäisiksi. Tai ehkäpä 1930-luvun alun Suuri lama tuhosi Anniin kotimeijerin toiminnan ja hän joutui siirtymään talonmieheksi läheiseen Eurekaan kaupunkiin.

Viimeinen tieto Yhdysvaltain julkisista tietokannoista Annie Eskelsonista löytyy Ohion osavaltion naimisiin menneiden luettelosta; hänet mainitaan poikansa Melvin Earl Eskelsonin vihkimerkinnässä 1.12.1945. Sen mukaan ”Discharged veteran” (kotiutettu veteraani) Melvin menee tuolloin naimisiin Pauline Seltzerin kanssa. Melvin on siis osallistunut Toiseen maailmansotaan Yhdysvaltain armeijassa.

Lisämerkintöjä Annie ja Hazel Eskelsonista ei löydy, mutta Melvin Earl Eskelsonin kuolinmerkintä löytyy. Sen mukaan hän on kuollut Deschutesissa Oregonin osavaltiossa 10.1.1993.

Tähän asti pääsen Family Searchin etsintätoimintoa käyttäen. Melvinin tai Hazelin muusta elämästä en löydä tietoa mistään. Erilaisia tietokantoja selaten löytyy useita henkilöitä, joidenka nimi on Eskelson,

mutta mitään yhteyttä Oregonin osavaltioon ei löydy. Melvinin vaimon, Paulinen, kuolintieto kuitenkin löytyy. Hän on kuollut 28.7.2007 Riversidessä Washingtonin osavaltiossa. Hänestä on kuitenkin kirjoitettu muistokirjoitus Oregonin osavaltion Bendin kaupungissa, jossa paikallinen sanomalehti on sen julkaissut. Samassa kirjoituksessa mainitaan Paulinen aviomies, Melvin Eskelson, ja heidän kolme yhteistä lastaan: Dan, John ja Anne.

Tarkistan Family Searchilta löytämäni kuolintiedot Yhdysvaltain hautarekistereistä. Löydän osan sukulaisistani ”Find a grave” ja ”Billion graves” -internet sivustojen kautta. En käytä niitä ensisijaisina etsintävälineinä vaan varsinaista hakua tukevana ja vahvistavana toimintoina.

Melvin Eskelsonin lapset Dan, John ja Anne

Siinä se etsitty tieto nyt on. Minulla on Amerikassa pikkuserkkuja, ja olen myös löytänyt heidät. Tiedän nyt heidän nimensä. Mutta miten ottaa heihin yhteyttä? Olisin luultavasti voinut etsiä heitä Facebookin tai vastaavan järjestelmän kautta ja lähettää heille sähköisen viestin. En kuitenkaan toiminut niin, koska en käytä Facebookia. Toki olisin voinut Facebookiin liittyä ja käyttää sitä, mutta sitä en tee.

Osittain syynä tähän oli se, että Eskelsoneja löytyy useita, enkä tiennyt, onko Washingtonissa asuva Dan Eskelson sukua minulle vai Michiganissa asuva. Myös John-nimisiä Eskelsoneja löytyi tietokannoista useita. En viitsinyt lähestyä vääriä ihmisiä, vaan halusin löytää oikeat sukulaiseni tarkalla etukäteiset-

sinnällä.

Ensiksi päätän, kehen heistä otan yhteyden. Valintani kohdistuu pikkuserkku-Anneen. Teen sen hänen todella harvinaisen sukunimensä takia. Hän on mennyt naimisiin ja vaihtanut sukunimensä miehensä nimeksi. Etsin Annea White pages -nimisen osoitetiedoston kautta. Sitä voisi verrata lähinnä vanhoihin suomalaisiin puhelinluetteloihin. Mutta sillä poikkeuksella, että se on sähköinen, internetissä toimiva hakukone.

Löydän Anniin helposti. White pages’n ilmaisella toiminnolla voi saada vain henkilön katuosoitteen, mutta ei muuta. Päätän lähettää Annelle kirjeen, jossa esittäydyn ja kysyn, olisiko hän ja hänen veljensä halukkaita keskustelemaan yhteisistä juuristamme. Muutaman viikon odottelun jälkeen Anniin tytär ottaa minuun yhteyden. Hän on aluksi erittäin varovainen ja epäluuloinen. Kun kuitenkin todistan Annie Eskelsonin isoäidilleni lähettämän kirjeen kautta, että olen todella heidän sukulaisensa enkä mikään huijari, muuttuvat Amerikan serkkuni luottavaisiksi.

He kertovat sähköpostikirjeenvaihdossa, että Annie Eskelson oli kovin katkera miehensä itsemurhan takia. Heidän poikansa Melvin oli hyvin vähäpuheinen eikä kertonut mitään vanhemmistaan. Hänhän oli ollut vain vajaan vuoden ikäinen, kun isä oli kuollut. Melvin oli tuhonnut koko perheen arkiston eikä jättänyt edes vanhemmistaan yhtään valokuvaa. He vahvistavat kuitenkin Vihtorista ja Anniesta julkisista rekistereistä löytämäni tiedot oikeiksi.

Melvinin sisar Hazel oli sukulaisteni kertoman mukaan

Lisäksi pikkuserkkuni kertoivat minulle, että he eivät tiedä kuka heidän isäitinsä oli. Sen verran he tietävät, että hänen nimensä oli Annie Eskelson, ja että hänen tyttönimensä on Lockson. Annie oli suomalainen, sen he tietävät (ja se selvisi jo yllä 1920 väestönlaskennan yhteydessä).

Pikkuserkkujeni pyynnöstä ryhdyin tässä vaiheessa selvittämään,

Seuraavaksi katson Suomesta Siirtolaisinstituutin rekisteristä, onko Annie-nimistä, nuorta naista lähtenyt heidän

Uskon olevani oikean
henkilön jäljillä. Löydän pari

Siirtolaisinstituutin matkustajatiedot.

eroavaisuutta lähtötietojeni ja löytämieni tietojen välillä. Ensinnäkin Annie Eskelson oli oman ilmoituksensa mukaan saapunut maahan 11.11.1905, ei 6.12.1905 niin kuin Anna M. Laaksonen. Toiseksi Annien piti olla 23-vuotias, mutta hän on matkustajaluettelon mukaan 24-vuotias ja syntynyt 1881.

Huomaan kuitenkin, että eroavaisuudet voidaan selittää parilla tarkennuksella. Ensinnäkin Annie on kertonut saapuneensa maahan 11.11.1905. Tätä tietoa arvioidessa tulee huomata, että Annien äidinkieli on suomi, ja että hän voinut helposti erehtyä ilmoittamaan lähtöpäivän Suomesta pyydetyn maahantulopäivän sijaan. Kyseessä on sanojen ”emigrate” ja ”immigrate” sisällön oikea ym-

märtäminen. Ensimmäinen tarkoittaa lähtöä maasta ja toinen saapumista maahan. Ilmeisesti Anniella nämä menivät sekaisin. Toiseksi tarkistan alkupe-
räisen matkustajaluettelon iän. Siinä sanotaankin itse asiassa, että Anna M. Laaksonen on 23 vuotta 11 kuukautta tullessaan maahan.

Tämä selittyy sillä, että niin kuin matkustajaluettelossa sanotaan, on Anna M. Laaksonen syntynyt joulukuussa 1881; hän siis täyttää 24 vuotta vastaa maahantulonsa jälkeen. Lisäksi nämä tiedot täsmäävät sen kanssa, että Annie Eskelson oli 29.10.1920 38 vuotta. Koska hänen syntymäpäivänsä oli joulukuussa, täytti hän joulukuussa 1920 39 vuotta. Nämä päiväykset täsmäävät. Anna M. Laakso-

nen ja Annie Eskelson ovat molemmat syntyneet joulukuussa 1881.

Nyt olen täysin varma, että Anna M. Laaksonen on tuleva rouva Annie Eskelson. Jatkan hänen etsintäänsä Family Searchissa. Häntä ei kuitenkaan löydy mistään. Huomaan, että hänen maahantulonsa sponsorin eli vastaanottajan nimi on vaihtunut. Matkan alussa se oli ollut Kusta Lehtinen Minnesotasta. Kun laiva saapuu New Yorkiin korjataan vastaanottajaksi Maria Lidraas (pitänee olla Lindroos). En kuitenkaan pääse eteenpäin Lehtisen enkä Lidraasin kautta Annieta etsiessäni. Edessäni on umpikuja.

Rupeat pohtimaan Annan suomalaista ja Annien amerikkalaista sukunimeä. Huomaan niissä foneettisen samankaltaisuuden. Laaksonen ja Lockson ovat samaa alkuperää. Erityisesti jos lisään Annie Locksonin sukunimen perään kaksi kirjainta -en saan syntymään nimen Locksonen. Se taas lausutaan lähes identtisesti niin kuin Laaksonen suomeksi.

Nyt olen täysin varma, että Anna M. Laaksonen on Annie Lockson. Iät identtiset, siirtolaisk-silähtöpäivä täsmää ja sukunimi on foneettisesti yhtenevä.

Annien ja hänen tulevan miehensä tiet yhtyvät jossakin päin Amerikkaa. Voi olla, että he tapasivat Michiganin metsätyö-alueella, missä oli paljon suomalaisia töissä. Tai voi olla, että he molemmat hyväksyivät työnantajansa kutsun muuttaa Michiganista Kaliforniaan. Siellä heidät kuitenkin vihittiin. Tiedän sen varmasti, koska hallussani on heidän isoäidiltäni saama hääkuva, joka on otettu Eurekan kaupungissa Kaliforniassa. Häiden

189

LIST OR MANIFEST OF ALIEN PASSENGERS

Required by the regulations of the Secretary of Commerce and Labor of the United States, under
 Officer of any vessel having such passenger list

14 11-1905 S. S. *Hellig Olav* sailing from *Copenhagen*

No. on List	NAME IN FULL	Age	Sex	Married or Single	Calling or Occupation	Able to Read	Write	Nationality (Country of which citizen or subject)	* Race or People	Last Residence (Province, City, or Town)
1	<i>Heini Engin</i>									
2	<i>Heini Maria</i>									
3	<i>Taiwanen, Taiwo</i>									
4	<i>Laaksonen, Anna</i>									

Anna M. Laaksosen tulotiedot New Yorkiin 1905

päivämäärää en tiedä tarkasti, mutta oletan sen olevan vuoden 1908 tiennoilla, koska heidän vanhin lapsensa Hazel oli syntynyt 1909.

Pystyin siis löytämään isoenoni ja hänen vaimonsa sekä perheensä Amerikasta. Suomen kirkonkirjoista en ole vielä löytänyt Anna M. Laakson. On mahdollista, että hänen seurakuntansa tietoja ei ole vielä syötetty Hiskiin, mistä se olisi periaatteessa helppo löytää. Myöskään Siirtolaisinstituutin passitietokannassa ei hänen syntymäpäikkaansa eikä muita tarkempia passitietojaan löydy. Jää siis tulevaisuuden tehtäväksi löytää hänet ja hänen juurensa Suomessa.

Lopuksi

Hyödyllisin etsintätyökalu Amerikan serkkujen etsinnässä oli Family Search. Suomen kirkonkirjoihin tehdyt merkinnät olivat heikosti oikeaa tietoa antavia tai suorastaan vääriä. Myös Siirtolaisinstituutin rekisterit antoivat merkityksellistä tietoa, vaikkakin digitointityö on kesken enkä löytänyt minulle tarpeellisia passitietoja. Ellis Island Foundation Inc. antoi maahantulosta tärkeää tietoa, mutta sen käyttö jäi vähille asiakirjojen lataamisen ja tulostamisen maksullisuuden takia. Family Search tarjosi laajimman kattauksen tietoa lähtien maahantulosta New Yorkiin päättyen väestölaskentaan ja etsittävien ihmisten kuolintietoihin. Yhdysvaltain hautatietorekisterit olivat lähinnä ”mukava tietää” -tasoista tietoa. Ne vahvistivat muuta kautta löytämiäni tietoja. White pages -katalogi löysi elossa olevat sukulaiseni ja antoi minulle heidän osoitetietonsa. Maksullisuus kattavien

tietojen saamisessa kuitenkin vähensi halua käyttää sitä, vaikka katuosoitetiedot olivat maksuttomia. Periaatteessa olisin voinut käyttää Facebook- tai muita vastaavia sosiaalisen median välineitä, mutta jätin ne käyttämättä. Kuinka ne olisivat toimineet, on vaikea sanoa, mutta jotkut ystäväni ovat kertoneet löytäneensä sukulaisensa sitä kautta ja kaiken onnistuneen hyvin.

Vaikein vaihe Amerikan sukulaisten etsinnöissä oli se, kun he vaihtoivat sukunimensä suomalaisesta amerikkalaiseksi. Minun tapauksessani Pikkarainen vaihtui Eskelsoniksi ja Laaksonen Locksoniksi. Ilman sukumme perimätietoa en olisi noista vaikeista paikoista päässyt eteenpäin. Lisäksi hyvä englannin kielen taito auttoi minua, erityisesti silloin kuin yritin selvittää, kuka oli Annie Eskelson, o.s. Lockson eli Laaksonen.

Kirjoittaja, KTT Veikko Kärnä on eläkkeellä oleva tamperelainen sukututkimuksen harrastaja.

Lähteet:

Suomalaiset lähteet ja arkistot:

Kuhmon rippikirja 1901–1910
Anna Pikkaraisen kotiarkisto
Siirtolaisinstituutti. Siirtolaisrekisteri. Matkustajan Anna M. Laaksonen rekisterikortti. 1905.
Uschanov, E. 2014. s. 32. Amerikansiirtolaisten digitaalinen jäljittäminen. Genos 1/2014.

Yhdysvaltalaiset tietokannat ja lähteet:

”California Death Index, 1905–1939,” database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:CNXC7 : 8 November 2017>), Victor Eskelson, 29 Jan 1920; citing 819, Department of Health Services, Vital Statistics Department, Sacramento; FHL microfilm 1,686,045.

”New York Passenger Arrival Lists (Ellis Island), 1892–1924”, database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:JT4M : 20 Aug 2019>), Victor Pikkarainen, 1903.

”New York Passenger Arrival Lists (Ellis Island), 1892–1924”, database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:JF41-V2Z : 20 August 2019>), Anna M. Laaksonen, 1905.

”New York Passenger Arrival Lists (Ellis Island), 1892–1924”, database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-816B-DJ6?cc=136870&wc=-4FMB-76L%3A1600272363 :>

26 January 2018) Roll 381, vol 682-683, 7 Aug 1903-10 Aug 1903>image 235 of 712; citing NARA microfilm publication T715 and M237 (Washington D.C.: National Archives and Records Administration, n.d.).

"Ohio, Country Marriages, 1789-2013," database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:2JDR> : 26 Aug 2019), Annie in entry for Melvin Earl Eskelson and Pauline Selzer, 01 Dec 1945; citing Marriage, Sandusky, Ohio, United States, Franklin County Genealogical & Historical Society, Columbus; FHL microfilm.

"Oregon Death Index, 1903-1998," database, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/1:1:V312> : 11 December 2014), Melvin Earl Eskelson, 10 Jan 1993; from "Oregon, Death Index, 1898-2008," database and images, Ancestry (<http://www.com> : 2000); citing Deschutes, Oregon, certificate number 93-01244, Oregon State Archives and Records Center, Salem.

"United States Census, 1940," database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:KHH7> : 27 July 2019), Hazel E Eskelson, Tract 5B, Berkeley, Oakland Judicial Township, Alameda, California, United States; citing enumeration district (ED) 1-137, sheet 2A, line 17, family 34, Sixteenth census of the United States, 1940, NARA digital publication T627. Records of the Bureau of the Census, 1790 – 2007, RG 29, Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 2012, roll 189.

"United States, GenealogyBank Obituaries, 1980-2014," database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:QKR4-8ZXK> : accessed 26 January 2020), Mrs Pauline Or Seltzer Or Paula Eskelson, Bend, Oregon, United States, 28 Aug 2007; from "Recent Newspaper Obituaries (1977 - Today)," database, GenealogyBank.com (<http://www.genealogybank.com> : 2014); citing Bulletin, The, born-digital text.

"United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918", database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:KC7L> : 24 August 2019), Victor Eskelson, 1917-1918.

"United States Census, 1920," database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:MLNR> : accessed 23 September 2019), Annie Eskelson in household of Victor Eskelson, Trinidad, Humboldt, California, United States; citing ED71, sheet 6B, line 60, family 92, NARA microfilm publication T625 (Washington D.C.: National Archives and Records Administration, 1992), roll 99; FHL

Elias Kyander

Tampereen orkesterin ensimmäinen kapellimestari

Jorma Lappalainen

Tampereen orkesteri perustettiin vuoden 1929 lopussa ja ensimmäinen konsertti pidettiin jo loppiaisena 6.1.1930 klo 13 kaupungintalossa. Musiikkilautakunta oli kokouksessaan 9.10.1929 antanut tehtävän orkesterin kokoamisesta vasta valitulle kaupungin soiton- ja laulunjohtajalle Elias Kyanderille. Viiden viikon kuluttua pidettiin kokous, jossa päätettiin Tampereen kaupungin orkesteriyhdistyksen perustamisesta ja orkesterin toiminnan aloittamisesta. Väliaikainen johtokunta ryhtyi ripeasti toimintaan. Kahdessa päivässä orkesteriin ilmoitettiin 34 soittajaa. Samalla viikolla kaupunginhallitus ilmoitti, että se luovuttaa maksutta kaupungintalon juhlasalin orkesterin harjoitushuoneeksi ja orkesterin ensimmäinen harjoitus pidettiin 21.11.1929. Kyander määrättiin myös orkesterin ensimmäiseksi taiteelliseksi johtajaksi.

Ensimmäisen konsertin ohjelma oli kotimaista: Melartinin Sursum gorda ja Laatokan lauluja, Palmgrenin Rekiretki, Hannikaisen Laulu karhunpojasta ja Kyanderin säveltämiä lauluja mm. Joululaulu. Solisteina olivat harpputaiteilija Ilona Juutilainen ja laulajatar Aino Eleenius. Orkesterin saamat kritiikit olivat ymmärtäväisen myön-

teisiä. Kansan Lehti tosin huomautti, että orkesterista puuttuu puupuhaltimia, siinä oli vain kaksi kontrabassoa eikä yhtään fagottia.

Heti seuraavana sunnuntaina oli seuraava konsertti kansankonsertin nimellä. Siinä oli osittain sama ohjelma kuin avajaiskonsertissa, mutta solistit puuttuivat. Tammikuulle saatiin kolmaskin konsertti, joka oli orkesterin ensimmäinen sinfoniakonsertti. Ohjelma muodostui klassikoista eli Mozartin ja Beethovenin musiikista. Alku-

Elias Kiiänmies ent. Elias Kyander. Lähde: https://fi.wikipedia.org/wiki/Elias_Kiiänmies: henkilökuvaa (noin vuodelta 1915)

numerona oli Fidelio-alkusoitto, konserttona Beethovenin piano-konsertto no 2, B-duuri ja sinfonia Mozartin C-duuri sinfonia (Jupiter), opus 41.

Kevään aikana järjestettiin kaikkiaan yhdeksän konserttia, ei siis yhtätoista kuten oli suunniteltu. Orkesterin jäsenenä oli tuona aikana kaikkiaan 57 soittajaa, joista kuitenkin vain osa oli mukana kauden kokonaisuudessaan. Vakinaisia soittajia oli vain neljä. Konserteissa soitettiin 27 teosta, useimmat kotimaisia sävellyksiä. Kuitenkin jo orkesterin ensimmäinen konserttikausi osoitti epäilyt orkesterin tarpeellisuudesta aiheettomiksi, ja kauden kuluessa todettiin hyvillä mielin: ”Mitään kansanliikettä ei orkesterimme ole saanut syntymään, mutta ehkä on hämäläisintä ja ajan oloon paras, että uskollinen kuulijain joukko vähitellen, joskin silmiinpistävästi, karttuu.” Jopa pääkaupunkiseudulla huomattiin Tampereen orkesteri: ”Manchesterimme on ruvennut vakavasti pyrkimään musiikkikaupunkiemme joukkoon... Orkesterin kokonaisuointi on kieltämättä hiukan kova, herkempää vivah-teikkuutta puuttuu ja jousistolta odottaisi laulavampaa cantileneä, mutta puhtaasti teknillisesti taso on jo huomattavan korkea.”

Orkesterikuva. Vuosilta 1930–1932. Lähde: Tampereen kaupunginarkisto

Elias Kyanderin toiminta orkesterin johtajana päättyi jo huhtikuussa 1932. Nähtävästi syynä olivat pitkäaikaiset erimielisyydet ja luottamuksen puute johtokunnan ja johtajan välillä. Näihin ainakin viitattiin Aamulehden yleisönosastokirjoituksessa. Ongelmia lienee ollut myös johtajan ja soittajien välillä, koska Aamulehden haastattelussa vuonna 2002 orkesterin pitkäaikaisin johtaja ja Kyanderin seuraaja Eero Kosonen arvioi näin: Kyander oli opiskellut musiikkia jopa ulkomailla, mutta kapellimestarina hän oli Kososen muistin mukaan ”amatööri”. Lisäksi hän totesi – ”Kiianmies oli lähinnä kuoromies. Orkesterilla tuli hänen kanssaan jatkuvasti pieniä välikohtauksia. Soittajat sanoivat hänelle suoraan, että et sinä osaa meitä harjoittaa. Se oli varmasti

inhimillisesti vaikea tilanne puolin ja toisin”, Kosonen muisteli kuulleen muusikoilta.

Orkesteriyhdistyksen johtokunta päätti kuitenkin antaa maisteri V. Ososen ehdotuksesta Elias Kyanderille tunnustuksen toiminnastaan, jonka tuloksena oli saatu orkesteri paikkakunnalle. – Kyander toimi innokkaasti orkesterin parissa niin, että hänen varsinainen työnsä kaupungin laulun ja soitonjohtajana lie-
nee siitä kärsinyt.

Elias Kyander

Kaarlo Elias Kyander (vuodesta 1934 Kiianmies) syntyi Pielisjärvellä 13.7.1891. Hänen vanhempansa olivat rovasti Ernst Gustav Kyander ja Emma Helena Heikel. Elias Kyanderin puoliso oli vuodesta 1917 alkaen Aili Brander (s. 3.1.1894). He saivat neljä lasta, josta kol-

me oli poikia ja yksi tyttö. Elias Kyander oli käynyt kuusi luokkaa lyseota ja opiskellut vuosina 1909–1910 Helsingin filharmonisen seuran orkesterikoulussa, Helsingin kirkkomusiikkiopistossa 1925–1926 ja Helsingin konservatoriossa 1925–1928. Osa opinnoista tapahtui ulkomailla. Vuonna 1914 hän suoritti laulu- ja teoriaopintoja Pietarin konservatoriossa. Hän oli myös opiskellut sävellystä ja soitinusta Aleksander Glazunovin ja Maximilian Steinbergin johdolla Pietarissa. Hän oli toiminut sijais- ja apulaisurkurina Helsingin Kallion kirkossa, Helsingin Koulukujan yhteislyseon laulunopettajana ja raittiusyhdistys Koiton sekakuoron johtajana. Tampereella hän toimi paitsi kaupungin musiikkijohtajana myös 1940-luvulla Tampereen klassisen lyseon ja Tampereen

2. tyttökoulun laulunopettajana. Hän kirjoitti sekä Helsingissä että Tampereella musiikkiarvos-
teluja sanomalehtiin. Hän sävel-
si yksinlauluja esitettäväksi pia-
non ja orkesterin säestyksellä,
kuorolauluja ja kantaatteja. Hän
julkaisi muutamia laulukirjoja:
Heimolasten laulukirja, Poika-
kuoron laulukirja I ja Poikien
laulukirja. Hän oli sotilasarvol-
taan musiikkivänrikki. Elias
Kiianmies ilmoitti vuonna 1954
Kuka kukin on -kirjassa har-
rastuksikseen puutarhanhoidon
ja retkeilyn ja ilmoitti olevan-
sa ankara vihtamies. Hän kuoli
21.5.1959 ja hänet on haudattu
sukuhautaan Kalevankankaan
hautausmaalle.

Kyanderin suvusta

Kyander on suomalainen suku,
jonka alkuperä on tuntematon.
Sen vanhimmat tunnetut jäsenet
toimivat 1600-luvun alussa pap-
peina Itä-Suomessa ja Inkerissä.
Nimen alkuperä on tuntematon,
mutta se perustuu kreikan ja
latinan kieleen monien saman-
ajan pappissukujen nimien ta-
voin. Kirjaimellinen tulkinta
perustuen latinoituun kreikkaan
voi juontua sanoista ”syaani”
ja ”andros”, joka tarkoittaa ”si-
nistä miestä”. Tavanomaisempi
selitys nimi perustuu paikanni-
meen, kuten Kiiala (Kijala) tai
vastaava, josta perhe voisi olla
peräisin.

Ensimmäinen dokumen-
toitu Kyander-suvun edustaja oli
Georgius (Göran) Andreae Ky-
ander, joka oli naimisissa Agne-
ta Olavintytär Iivanaisen kanssa.
Hänen kauttaan on yhteys sukuun
Teit ja muihin keskiaikaisiin aa-
telissukuihin, jotka ovat kotoisin
Pernajan alueelta Itä-Uudella-
maalla. Georgius Kyander oli
ensimmäinen kirkkoherra Ris-

tiinan seurakunnassa, joka on
mainittu Pietari Brahe nuorem-
man rakennuttaman Brahelinnan
yhteydessä. Georgius Kyander
painatti vuonna 1654 hautajais-
saarnan Johan Bomgårdille sekä
ruotsiksi että suomeksi, joten se
on ensimmäinen tunnettu suo-
meksi julkaistu elämäkerrallinen
teksti. Hänen poikansa, Anders
Göransson Kyander oli Ranta-
salmen kirkkoherra ja valtiopäi-
vädustaja Tukholmassa vuonna
1672. Anders Kyander on jättä-
nyt jälkeensä suhteellisen mo-
nipuolisen painettujen saarna-
tekstien tuotannon, kuten myös
tilannerunoja latinaksi ja ruot-
siksi. Suku pysyi 1800-luvulle
saakka pääasiassa Rantasalmella
sekä läheisillä alueilla Savossa
ja Karjalassa, ja heillä on lähei-
set suhteet muihin suomenruot-
salaisiin sukuihin. Useat rusthol-
lit ja kartanot ovat eri aikoina
kuuluneet suvulle - tärkeimpiä
ovat Kolkonhovi/Kolkonpää,
Rantakartano, Putkisalo, Karvio
ja Papinniemi. Nimi Kyander on
useissa tapauksissa suomalais-
tettu 1900-luvun alussa, yleensä
nimeksi Kiianmies, mutta myös
nimiksi Kianne ja Kiiamaa. Su-
vulla on nykyisin useita haaroja
Ruotsissa ja myös se on levinnyt
jonkin verran myös Yhdysval-
toihin.

Myös tämän artikkelin kirjoit-
tajan sukujuurista löytyy edellä
mainittu kirkkoherra Georgius
Kyander.

Lähteitä:

- Laakso Arvi: Tampereen
musiikkitoimen historiikkeja.
Sisältää mm. Tampereen or-
kesterin – kaupunginorkesterin
50-vuotishistoriikin 1930–1979.
Tampere 1986.
- Elias Kiianmies. Wikipe-
dia [Haettu 29.2.2020]
- Kyander. Wikipedia
[Haettu 29.2.2020]
- Kuka kukin on. Aikalais-
kirja. Henkilötietoja nykypolven
suomalaisista. Otava 1954.
- Tammerk oski-lehti
1/1990.
- Hautala Harri: Eero Ko-
sonen teki Tampereen kaupun-
ginorkesterin johtajana täysin
lyömättömän ennätyksen – Le-
gendaarinen kapellimestari an-
toi Aamulehdelle harvinaisen
haastattelun vain vähän en-
nen kuolemaansa. Aamulehti
30.3.2002. Uusi, laajennettu ver-
sio. 8.1.2020.

Pentti Heinosen sukututkimuskokoelma

Raine Raitio

Tampereen seudun sukututkimusseura ry. sai muutama vuosi sitten lahjoituksena insinööri Pentti Heinosen sukututkimuskokoelman. Kyse ei ole vain muutaman liuskan tai pari mappia käsittävästä kokonaisuudesta, vaan tässä tapauksessa voitaisiin puhua jopa Heinosen toisesta työurasta. Varsinaisen elämäntyönsä hän teki insinöörinä suunnitellen höyrykattiloita.

Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipisteessä säilytettävä 53 arkistokotelon kokonaisuus on nyt saatu kokonaisuudessaan tutkijoiden käyttöön. Aineisto koostuu käsin ja kirjoituskoneella kirjoitetusta materiaalista.

Pääosin tarkkaa ja luotettavaa työtä

Ensimmäinen osa aineistoa saatiin luovutettua Hämeenlinnaan melko pian lahjoituksen jälkeen. Sen jälkeen aineistoa on vielä täydennetty kahteen otteeseen.

Aineistossa on havaittavissa aiemman työn tuomaa järjestelmällisyyttä ja tarkkuutta, mikä näkyy valmiiden sukututkimusten arkistoinnissa sekä muistiinpanoissa ja lähdekritiikissä. Mapeissa olleet puhtaaksikirjoitetut perhekortit ja esipolvi- ja vaimot olivat Pentin jäljiltä

suorastaan sotilaallisessa järjestyksessä.

Puhtaaksikirjoitettujen sukutaulujen lisäksi arkistossa on säilytetty myös muistiinpanot ja keskeneräiset sukututkimukset, jotka on yritetty järjestää mahdollisuuksien mukaan selkeiksi kokonaisuuksiksi. Näiden osalta arkiston järjestäminen osoittautui oletettua suuremmaksi työksi. Ilman hyvää paikallistuntemusta työ olisi voinut jäädä jopa tekemättä.

Myös suurin osa sukututkimusten lähdetiedoista on säilytetty, vaikka ne ovatkin olleet kopioita eri julkaisuista. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että Heinosen oli tapana tehdä havainnoistaan merkintöjä ottamiinsa kopioihin. Lisäksi tämä säästää tulevien sukututkijoiden aikaa. Samalla kun kopiot auttavat tulevia tutkijoita hahmottamaan tutkimuksen luotettavuutta, ne auttavat myös tiedon lähteille.

Pääsääntöisesti näkisin, että aineisto on erittäin luotettavaa.

Hyvä järjestys takaa säilyvyyden

Tämä kokoelma tuo hyvin esiin sen, että sukututkimukset tulisi arkistoida mahdollisimman

selkeästi jo kotihyllyihin. Näin siksi, että vuosikausia suurella vaivalla kerätyt tutkimukset eivät joutuisi perikunnan toimesta kaatopaikalle. Näin käy lähes poikkeuksetta epämääräisille paperikasoille.

Hyvin järjestetty aineisto on helppo siirtää arkistoon, kun tutkija ei enää jaksaa työtään jatkaa. Niinpä mapeissa, muistiinpanovihoissa ja lomakkeilla olevissa tiedoissa tulisi vähintäänkin olla otsikko, josta ilmeneisi, mitä sukua tai sukuhaaraa tutkimus koskee.

Nykyisin sukututkimuksemme alkavat olla useimmissa tapauksissa tietokoneella. Silti tiedot eivät aina ole järjestyksessä. Tietokonetiedostoihin pätee sama kuin paperillakin oleviin tutkimuksiin: hyvä järjestys ja otsikointi auttaa aineiston käsittelyssä.

Pentin päätyö oli Kangasalan Parvelan suku

Alueellisesti Pentin esivanhempmat asuivat Tampereella ja sen lähikunnissa. Erityisesti Kangasala, Orivettä ja vanhan Messukylän aluetta tutkiville arkistosta löytyy paljon tietoja.

Pentin omien sukulaisten lisäksi aineistoon kuuluu myös muille henkilöille tehtyjä suku-

Pentti Heinonen työpöytänsä ääressä Tampellan piirustus-konttorissa. Raine Raition kokoelma

tin päätyö, monisteena julkaistu, Kangasalan Parvelan suku.

Pentti Heinosen sukututkimuskokoelman sisältöä kuvaava luettelo on nähtävissä Tampereen seudun sukututkimusseuran internetsivuilla (www.tamsuku.fi). Alkuperäiset sukututkimukset ja niihin liittyvät muistiinpanot ja lähdemateriaali on talletettu Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipisteeseen nimellä: Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n arkisto, Pentti Heinosen kokoelma.

tutkimuksia sekä häntä itseään kiinnostaneiden henkilöiden sukulaisuussuhteisiin liittyviä selvityksiä. Näihin lukeutuvat muun muassa kirjailija Minna Canthin sukujuuret.

Aineisto on järjestetty arkistokoteloihin pääasiassa kuntarajojen mukaan. Koteloiden sisältö on järjestetty joko sukunimen/talon nimen perusteella (esipolvitaulut, perhekortit, muistiinpanot) tai yksittäisen henkilön nimen perusteella. Aineiston laajuuden vuoksi sa-

maan sukuun liittyviä tietoja voi löytyä useammasta eri arkistokotelosta.

Lähtökohdan Pentti Heinosen sukututkimusaineistoon tutustumiselle antaa Tampereen seudun sukututkimusseuran julkaisema Esipolvitauluja 10 -kirja, joka sisältää Pentti Heinosen laatiman sukututkimuksen omista esivanhemmistaan. Toinen tärkeä apu on seuran kirjastosta, Kangasalan kirjastosta ja Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipisteestä löytyvä Pen-

Rautaruukkien Valloonnit

Paavojuha Klementjeff

”Työperäinen maahanmuutto” ei ole tämän ajan ilmiö! Teollisuuden jo Kustaa Vaasan toimesta, mutta erityisesti 1600-luvulla aktiivisesti pestatun lukuisan ulkomaisen ammatillisen eliittijoukon ansiosta, Ruotsi-Suomesta tuli eurooppalaisesti merkittävä valtio. Tulijat hyväksyttiin, heiltä opittiin taitoja ja vähitellen assimiloitiinkin osaksi yhteiskuntaa. Eikä maahanmuutto Suomeenkaan vasta 1500-luvulla alkanut: Savossa oli ainakin 1300-luvulla saksalaisasutusta, Viipurin ja Turun ylimmät yhteiskunnan kerrokset olivat pitkälle 1600-lukuun asti suurelta osin saksalaisia kauppiaita, keskiajan kivikirkkojen rakentajia tuli Saksan ohella Baltiasta - eivätkä ensimmäiset pyhimyskuvien veistäjätäkään puhuneet suomea!

Erityisesti työväkeä tuli

nykyisin Belgiaan kuuluvan Wallonian alueelta: Maas-joelta, Ardennien vuoristosta, Namurin ja Sédanin ympäristöstä. Kummassakin kaupungissa oli aktiivisesti toimiva värväystoimisto, joka teki esisopimukset halukkaiden kanssa ja järjesti matkan kotimaasta Ruotsin ruukkeihin. Aivan vaaratonta matkaa ei ollut: useat sodat, rosvojoukot, merimatka ja vallanpitäjien, Espanjan asettamat ammattilaisten muuttamiskiellot, saivat osan lähtijöistä perumaan aikeensa. Toisaalta jatkuvat isot tai paikalliset sodat hankaloittivat elämistä, työttömyys oli aika ajoin ahdistavan tavallinen ilmiö, painostus varsinkin kalvinisteja kohtaan oli rankkaa. Ruotsi-Suomessa oli turvallista, palkka työstä oli taattu ja tarkoin määritelty ja oman uskonnon harjoittaminen sallittua. Aktii-

vinen pestaja oli ruotsalaistunut hollantilainen Louis de Geer (1587–1652), joka käytännöllisesti katsoen loi Ruotsin metalli- ja erityisesti aseteollisuuden. Uusmuotoisilla työkeillä varustetut armeijat ja laivasto loivat edellytykset Ruotsi-Suomen sotilaalliselle menestykselle aluksi 30-vuotisessa sodassa.

Vallonnit ovat alunperin kelttejä, joilla eri maissa oli eri murre, mutta Walloniassa kieleksi on tullut ranska. Bretagnessa, Irlannissa, Walesissa ja osissa Skotlantia puhutaan edelleen kelttiläistä perua olevaa kieltä. Asterix lienee tunnetuin Galliassa vaikuttanut keltti! Löytöjen ja tutkimuksen myötä on selvinnyt, että vallonnit olivat taitavia metallin käsittelijöitä, jotka loivat ”vallonnitaonnan”. Sen tuloksena malmista saatiin puhtaampaa metallia kuin vanhempaa ”saksalaistaontaa” käytettäessä. Vallonnit osasivat myös jalostaa puuta tehokkaasti hiilen materiaaliksi. Ruukeissa sitä tarvittiin runsaasti.

Ruotsi-Suomen ruukkeihin ei tullut pelkästään seppiä. Teollisen tuotanto edellytti monen eri ammatinharjoittajan työpanosta: metsureita hiilen valmistukseen, kärryjen tekijöitä hiilen kuljetukseen, kankureita työvaatteiden valmistamiseen ja aputyövoimaa pajoihin tarvittiin. Usein vallonnit tulivat perheineen. Ruukissa oli tarjolla joka tapauksessa asunto mutta yleensä

Suomen Vallonnit.fi kotisivu

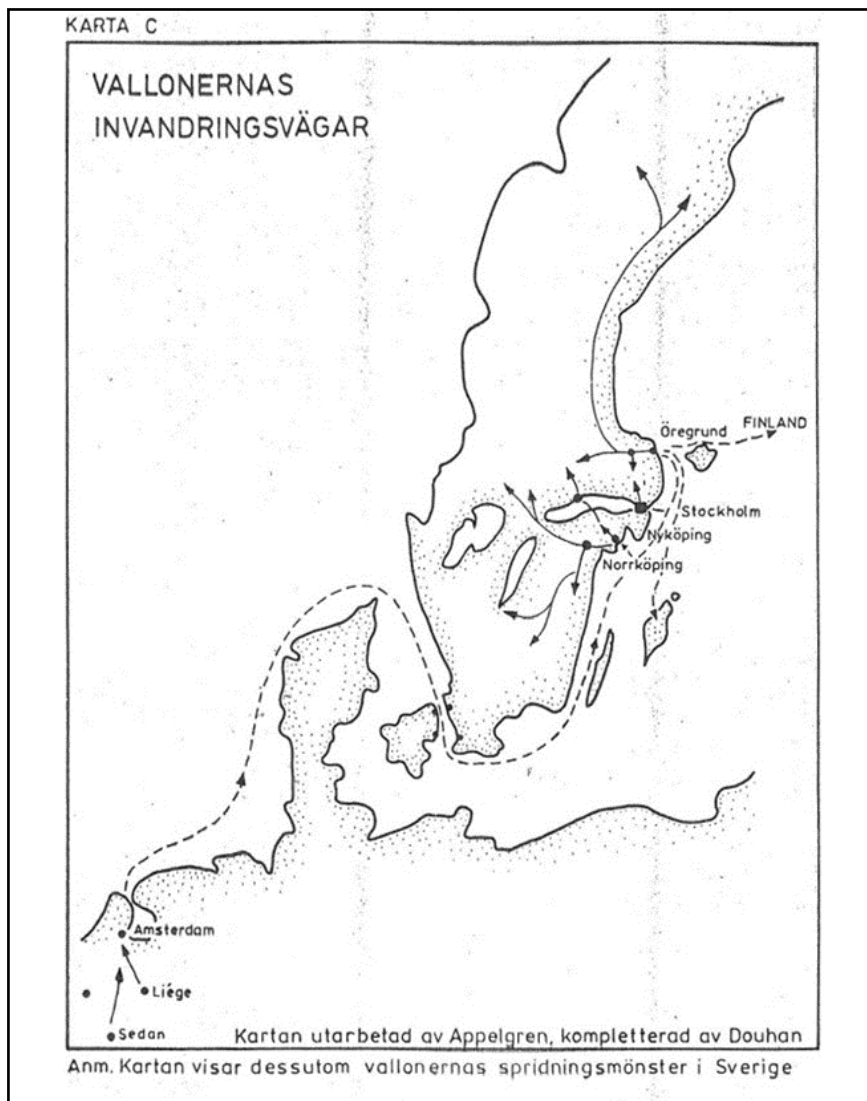
myös maata ainakin puutarhaviiljelyyn niin, että asettuminen uusiin oloihin oli suhteellisen helppoa. Usein ajan mittaan tulijoita varten perustettiin myös koulu, rakennettiin kirkko, sairastupa ja erityisesti hyvin menestyviin ruukkeihin valvutuneimpien omistajien toimesta perustettiin ”eläkerahastoja”, joista ikääntyneet ja työkyvyttömiksi tulleet saivat pienen jatkuvan avustuksen. Työskentely 6/7 pajoissa ja masuuneilla oli fyysisesti rankkaa: oli vuoroin kylmää ja kuumaa, metsätöissä 7/7 asuttiin pitkiäkin aikoja laavuissa tai ”havumajoissa” ja ruoka oli yk-

sipuolista. Hygieniää ei kannata ajatellakaan!

Valloniyhteisöille oli pitkään oman perinteen ylläpito ja ammattitaidon säilyttäminen ”oman joukon” keskuudessa erityisen tärkeää. Sepän ammattiin pääsy oli monivuotinen prosessi, jonka aikana taito siirtyi mestarilta kisällille ja oppipojalle. Ura alkoi alimmalta portaalta, hiilirengin askareista, josta lahjojen mukaan ja taidon karttuessa päädyttiin tekemään mestarityönäyte - kuten kaikissa käsityöläisammateissa. Hyväksytty näytö oli edellytys kiltamerkin (Zunftzeichen) saamiseksi.

Merkin perusteella oli työn tekijä löydettävissä; se oli siis ”nimikirjoitus”. Perhesiteet olivat tiiviit: seppien jälkeläiset naivat seppien jälkeläisiä. Seurauksena oli rankkojenkin perinnöllisten sairauksien yleistyminen. Sisäsiirtoisuuden rinnalla oli toki vähitellen myös tavallista, että puoliso haettiin valtaväestöstä, mistä oli seurauksena ranskan tai ruotsin vähitellen tapahtunut häviäminen ja kielellinenkin assimiloituminen valtakulttuuriin. Taitaviksi talousihmisiksi tiedettyt seppien tyttäret päätyivät talojen emänniksi, kauppiaitten ja käsiyöläisten vaimoiksi.

Suomeen ensimmäiset vallonisevät saapuivat Antskogin ruukkiin Uudellamaalla. Mustio, Fiskars, Fagervik, Teijo, Orisberg, Billnäs ja Koski olivat seuraavina, Leineperiin ja Kauttualle tuli väkeä hiukan myöhemmin. Alkuperäisiä vallonisukuja elää Suomessakin edelleen. Vallonijälkeläisiä arvioidaan olevan tuhansia, hurjimman uskon mukaan kymmeniä tuhansia. Joskaan suuri osa ei tiedä olevansa maahanmuuttajajälkeläinen! Nimiluetteloihin voi perehtyä esimerkiksi googlaamalla Vallonföreningen i Sverige. Suomen Valloniyhdistyksellä on kotisivunsa ja keskusteluforum. Yhdistyksen jäseneksi voi liittyä, jos uskoo olevansa valloni tai on kiinnostunut sukututkimuksesta.

Valloonien muuttoreitit Hollannista Ruotsiin ja Suomeen

Paavojuhan esi-isät olivat maahanmuuttajia

Paavojuha Klementjeff

En ole sukututkija; minulla ei yksinkertaisesti ole riittävää kärsivällisyyttä paneutua vanhoihin teksteihin, kirkonkirjoihin tai oikeuden päätöksiin, isäntälueteloihin ja emigranttiarkistoihin. Kaikkea sitä varten on joukko osaavia, uutteria ja halukkaita tekijöitä; aivan lähellänikin on sekä omansa että taustani selvittänyt toimija. Olen jossain ikäkriisissä turvautunut edesmenneen Matti Kankaanpään taitoihin. Hänen selvityksistään itse asiassa kaikki alkoi: oli tärkeää tietää, mistä tulen, keitä ”takanani” on, kuinka totta oli isäni toistama lausahdus: ”Puoli Virtaita on meille sukua!” No, ainakin yhden kylän väki kuulu edelleen siihen joukkoon!

Olen monin puolin mamu. Isoisäni tuli Suomeen laukkuryssänä, joka hurmasi virtolaisen Isoviita-Vesa-Tyrkkö isoäitini, äidin puolelta olen ruotsalaista Corellien seppäsukua, jota sitkeästi ylläpidetty perimätieto väittää alkuperältään sekä toledolaiseksi että valloneiksi. Corellien 1400-luvun lopulla Itävallan keisarin myöntämä vaakuna tukee väitettä niin kuin toledolaisessa kirkossa oleva paasi, jossa on pari kertaa nimi Corello. Vaakunan miekka on osoitus aseseppätaustasta. Teettämäni mitokondriotutkimus ei tue uskomusta! Sen sijaan se osoitti

äidin puoleisen isoisan juurten olevan Baltiassa, Pohjois-Saksassa, Skotlannissa ja Ruotissa. Satoja vuosia vaikuttaneet suvut eivät todella olleet maaorjia vaan ”idel adel adel”, mikä on helpottanut niiden tutkimista! Toki ”vieras veri” on ajan mittaan ohentunut, sekaantunut kantaväestön kanssa mutta jotkut geenit vaikuttavat kaiketi edelleen. Tänä muukalaisvihamielisyyden aikana on aiheellista miettiä edes ohimennen, ketkä oikein ovat ”kantaväestöä” ja mitä virikkeitä olisi Suomi jäänyt paitsi ilman maahanmuuttajia.

Isäntäluetteloiden avul-la Matti Kankaanpää osoitti ”Virtain mummun”, Aleksina Havangan suvun asuttaneen 1550-luvulla Visuveden Ylistaloa. Sama suku elää siellä edelleenkin, mutta se suvun haara, johon isoäitini kuului, muutti isännäksi Virtain Vaskivedelle 1800-luvun alussa, jolloin nimi ajan tavan mukaan vaihtui Tyrköksi. Äitinsä kautta Aleksina oli Kurun Vesoja ja Isoviitoja. Kun hänen vanhempansa Fredrika Pirttimäki ja Kustaa Tyrkkö ostivat Väli-Havangan talon, sukunimi muuttui sen mukaisesti mutta hiukan lyhyemmäksi Havangaksi. Väli-Havankakin on edelleen suvun hallussa.

”Virtain taata” Pavel Klementjeff oli uhtualainen

laukkuryssä. Äitinsä kautta hän kuului Klementjeffejä vanhempaan, jo 1600-luvulla tunnettuun Tichonovien sukuun, jonka jäseniä muutti Suomeen 1800-luvun lopulla, kauppiaksi tietysti. Pavel oli perimätiedon mukaan aloittanut kauppamatkat Suomeen 9-vuotiaana, mutta varmaa on, että hän veljensä Alekseini (sitten Aleksini Varpasaari) kanssa perusti kaupan Vaskivedelle, tapasi Aleksina Kustaantytär Havangan, ja ihasutus oli molemminpuolista. Vihkiminen tehtiin tuplana: ensin olivat vuorossa luterilaiset menot Virroilla ja sitten ortodoksivihkiminen todennäköisesti Vaasan kreikkalaiskatolisessa seurakunnassa vuonna 1888. Seuraavan vuoden tammikuussa pariskunta lähti Pietarin kautta esittäytymään uhtualaiselle suvulle. Näin oli tapana tehdä, jos vienalaispojat naivat ”ruotseja”! Isovanhemmilleni siunaantui yksitoista lasta, joista aikuisiksi selvisi seitsemän. Tosin parikymppisen Hanneksen vei lentävä keuhkotauti ja agronomiksi valmistuneen Laurin puolestaan keuhkokuume. Molemmat virtolaisisovanhemmat kuolivat ennen syntymääni.

Kauppan perustaminen kirkonkylään ei ollut ongelmantonta virtolaisten vastustuksen tähden, mutta se onnistui vä-

hitellen. Pavel perusti liikkeitä sitten lähipitäjiinkin ja taloudellisen menestyksen turvin kaikki lapset koulutettiin. Joukosta tuli lääkäri, opettaja, ekonomi, agonomi ja kaksi sairaanhoitajaa - ikäjärjestyksessä lueteltuina! Koulunkäynti alkoi Haapamäellä ja jatkui sitten Tampereella ja Helsingissä. Venäläinen sukunimi ja ortodoksinen uskonto vaihtuivat Kotirannaksi ja luterilaisuudeksi 1900-luvun alussa suuren kansallisen hurmoksen aikana. Aivan kaikkia virtolaisia muutos ei vakuuttanut: 1960-luvun alussa kuulin sukuhaudoilla käydessäni ikääntyneen rouvan selostavan nähtävyyksiä nuorelle seuralalaiselleen: ”Tässä on näitä ryssien hautoja”. Ihan ”putkeen” ei kaupallinen menestyskään mennyt: maailmansodan, inflaation ja laman myötä edessä oli ”imperiumin” konkurssi. Monen muunkin vienalaistaustaisen yrittäjän kohdalla kävi samoin. Pavelin hankkiman maatilan isäni lunasti velkarahoilla - ja teki konkurssin hankin, mutta talo säilyi aina II maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin se pirstottiin pika-asutuksen tarpeisiin. Rakas kesäpaikka meille sentään jäi.

Vienalaista kauppiasperinnettä edustaa tällä hetkellä ainakin TV-ohjelman kaikille tutuksi tehnyt Sampo Kaulanen, jonka isoisä oli pikkuserkkuni, jonka isoisä puolestaan oli Pavelin Kemijärvellä elänyt veli kauppias Gabriel Klementjeff.

Äidinäiti oli Lavian Hei-nolan yksitoistapäisen lapsikatraan nuorin Anna Sofia (* 1869). Hänen äitinsä oli Kullaan Koskenkylän Perttulan Henrikin ja Anna Pahamaan tytär Anna Katarina. Henrikin äiti puolestaan oli Kiukaisten Harolan kylän

Laurista Mattinsa nainut Elisabet Corell (*1778). Tämä ei ollut ainoa laurilaisten ja Corellien liitto: Elisabetin sisar nai Laurin tulevan isännän ja veli puolestaan talon nuoremman tyttären. Corellien alkuperästä on tutkijan mukaan erilaisia versioita. Totta on, että Leuvstan ruukin kirjanpidossa on palkanmaksumerkintä maître de bois Hubert Couvrelille ja avustus mme Couvrelille. Lapsista ei ole jälkeäkään, mutta Ruotsin Ramnäsin ruukissa kuolee 1722 korkeassa iässä Petter Hubertson Corell. Hänestä alkanut seppäsuku on tarkasti dokumentoitu. Kauttuan ruukiin muuttaa 1730-luvulla perheineen seppämestari Erik Corell, jonka jälkeläinen suoraan alenevassa polvessa minä olen. Seuraavassa polvessa Christian Erikson Corell (*1719) nai Anna Lampun (*1715) ja ”sekaantumisen” euralaissukuihin jatkui.

Seppien geenit eivät ole ainakaan kaikilta osin periytyneet: en saa edes paistinpannula lyöden naulaa seinään, mutta kuumien kattiloiden, paistinvatien tai pannujen käsittely ei ole koskaan ollut ongelma. Uskotavuutta venyttäen voin tietysti ajatella, että uravalintani ravintola-alalla on perimää vallonien taloudenpidosta? Jonkinlainen pseudotodiste valloniperimästä voi tietysti (?) olla, että äitiäni lukuun ottamatta Anna Sofian ja Juho Iivarin kolme muuta tytärtä olivat ruskeasilmäisiä, tummatukkaisia ja temperamentikkaita. Sinisilmäinen äitini osasi toki myös kiehahtaa! Ainoa poikaa Yrjöä (*1899) en koskaan tavannut: Vienan sodan jälkeen hän emigroitui metsuriksi Kanadaan 1926 ja hävisi vuosiksi.

Pieni ihme oli, että sain kontaktin häneen 50-luvun alussa, mikä mummulleni oli tavattoman tärkeää. Kirjeitä ja paketteja tuli sitten tasaiseen tahtiin. Enoni perintönä minulla on ”Amerikan kultainen” Waltham-taskukello, joka toimii!

Anna Sofialla kerrotaan olleen monta kosijaa. Juho Iivari Pihl-Viitasaari-Saarela oli salskea, hauskanäköinen ja nuorempana raikuli ison Viitasaaren torpan poika. Pari lievää halvausta tasoittivat markkinamiehen, ilkeiden väitteiden mukaan pirtutrokarin ja hevoshuijarin. Muistikuvissani taata liikkui varovaisesti, puhui vähän ja kuunteli mielellään radiota. Avioliiton ensimmäiset vuodet kuuluivat Viitasaaressa Suodenniemen Putajassa, ja siellä syntyivät myös nuorinta lukuunottamatta seitsemän lasta, joista kolme kuoli pieninä. Suodenniemen vanhalta hautausmaalta hautoja ei enää löydä. Isonkaan torpan asujilla tuskin oli varaa pysyviin paasiin. Taatan sisarukset tekivät ”luokkaretken” (klassresa); Aleksandra ja Fanni naitiin isoihin taloihin Kiikoisiin ja Laviaan, Lydiasta miehineen tuli Itälinnan kauppiastalon perustaja ja Karl Viktor perusti kauppansa Kokemäelle. Juho Iivari ja Anna Sofia eivät kuuluneet menestyjiin. Perhe muutti Laviaan. Puolen hehtaarin mäkitupalaispalstan perunapläntti oli kivinen, tontilla ei ollut omaa kaivoa mutta sentään jokunen marjapensaa ja omenapuu. Navetassa oli vielä 40-luvulla lehmä.

Vanhin tyttäristä sai talouskoulutuksen äidiltään. Mummu elätti joukkoaan leipomalla ja työssä tarvittiin apulainen. Talon tyttärenä Anna Sofialla oli

monia taitoja, jotka hän opetti vanhimmalleen niin hyvin, että hän ehti olla muutaman vuoden Hatanpään sairaalan keittiössä emäntänä. Kolme muuta kävi 1917 perustetun ”Lavian akademian” eli keskikoulun. Siltä pohjalta pankin kamreeri, apteekkari ja sosiaalityöhön ja teollisuusterveydenhuoltoon erikoistunut tekivät sen sosiaalisen nousun, joka vanhemmilta jäi saavuttamatta. Voin kuvitella, miten Laviassa on tyttörien koulutusta irvailtu! Sitä en ymmärrä, miten varat pullanmyynnillä riittivät.

Taatani juuret ovat niin Mouhijärvellä, Laviassa, Suodenniemellä kuin Baltiassa, Skotlannissa, Saksassa ja tietysti Ruotsissa. Geni- ja My Heritage -ohjelmat ovat helpottaneet sukujen selvittämisessä, kun alku löytyi! Arvo Harjunmaan tutkimus (1996) ilmoitti suvun kantaäidiksi Valborg Yrjöntyttä Skinnarin (*1724), mikä aiheutti hämmennystä. Jyrki Lassila-Saltbacka ”paalutti” muita teitä ja elämänkumppanini jatkoi selvitystä. Mitokondrio-testi tuki löytöjä.

Valborgin jälkeläinen Leena Juhontytär Pihl nai Juhon vuonna 1798, joka sotilastorpan mukaan otti sukunimekseen Pihl, vaikka hän oli isänsä mukaan Westman, joka taas oli alunperin Vestolan kylän nimestä keksitty. ”Herrra Berend Gustav Matias Westman mutta ei aatellinen” (*1694) on Mouhijärven kirkonkirjoihin merkitty kastetodistus. Sen mukaan äiti oli Maria (Maisa) Yli-Vilo o.s. Suikki ja isä vapaaherra Gustav Bernhardtson von Melin Selkeeltä. Tapahtumaa, skandaalia vallan, on vaikea ymmärtää, sillä Maisa oli jo naimisissa vuo-

desta 1684 ja Yli-Vilon emäntä. Avioliitosta on syntynyt neljä lasta. Näistä tytär Maria Tykki on myös Anna Sofian esivanhempien joukossa: Juho ja Anna olivat siis ”serkuksia”!

Vanhin tunnettu mouhijärveläinen Maisan esi-isä Suikki on Nils Henriksson, * ennen

Vasaraseppä Erik Kristerinpoika Corellin vaakuna, lähde My Heritage

vuotta 1595. von Melinien kautta on suvussa sekä suomalaista että baltilaista vanhaa aatelia (uradel) Wildemaneja, Creutzeja, Paykuleja, v. Tisenhuseneita ja Wrangleita. Saksan kautta on suora yhteys Skotlannin Mac Dougal- ja Nesbit- klaaneihin. Ensimmäinen Mac Dougal oli pestautunut Saksaan palkkasoturina 1500-luvulla ja ”verkostoitunut” naimalla sopivan aatelisneidin. Perinne jatkui seuraavissakin sukupolvissa, kunnes suku muutti Ruotsiin, sai vapaaherrallisen arvon ja muutti nimensä Duvalliksi. Elsa Du-

vall-Creutz oli Berend Westmanin iso-isoäiti!

Muistan jo aikoja sitten, ehkä ensimmäisellä ulkomaanmatkalla vastanneeni kansallisuutta kysyttäessä olevani eurooppalainen. Se ei viranomaiselle kelvannut - silloin - mutta nykyisellä tietämälläni voisin perustella myös oikeuteni muutamaan virolaiseen kartanoon, saksalaiseen linnaan ja viinitarhaan. On geenimuisti totta tai uskomusta, minulla on kuitenkin aivan oma kokemus ”kotiintulosta” Mecklenburgin tasangoilla, hyvinvoinnista Skotlannin tuulissa tai helppous omaksua niin ruotsia kuin saksaa. Jostain kaikesta tuttuus on peräisin?

Pirkkalankylän ruotusotamies Granat

Anna-Maija Niskanen

Pirkkalassa, arkeologisesti merkittävän Tursiannotkon ja sen tuntumassa sijaitsevan 1700-luvun ryhmäkylän laitamilla Pirkkalankylässä on kallioinen mäki, jolla on kolme rinnakkaisnimeä: Vartiovuori, Roppostenmäki ja Kranaatinmäki. Nimen Kranaatinmäki on arveltu johtuvan mäen pohjoispuolella sijainneen sotilastorpan asukkaasta, ruotusotamies Kranatista. Muutin joitakin vuosia sitten Pirkkalaan vanhempieni vuonna 1948 hankkimalle kesämökkkitontille Pirkkalankylän Kranaatinmäentielle ja pelkkää uteliaisuuttani aloin ottaa selvää henkilöstä, joka on antanut nimen kotitielleni.

Paikallishistorian ja rippikirjojen kertomaa

Paikallishistorian mukaan sotamies Kranat oli ”ollut sodassa ennen Krimin sotaa” ja hän oli ”vanha, lähes roistomainen, jota kukaan ei uskaltanut lähestyä”. Hän oli todellinen henkilö ja löysin sotamies Matti/Matts Granatin Pirkkalan seurakunnan rippikirjasta (RK 1768–1800) merkittynä vaimoineen Kaipilan taloon. Seuraavassa rippikirjassa (RK 1807–1813) sotamies n:o 15 Matts Mattsson Granat (s. 1.2.1773 Kangasala) asui perheineen Pirkkalankylässä. Hänen perheeseensä kuului vaimo

Vappu/Valpuri (Walborg) Heikintytär Gropmanin (s. 3.4.1776 Pirkkala) lisäksi kolmen poikaa Matti (Matts) Matinpoika (s. 13.8.1801 Pirkkala), Antti (Anders) Matinpoika (s. 6.7.1804 Pirkkala) ja Kustaa (Gustaf) Matinpoika (s. 20.7.1806 Pirkkala), sekä vaimon sisar Maria Heikintytär (s. 8.1.1784 Pirkkala).

Myös vaimon äiti Vappu/Valpuri (Walborg) Johanintytär Gropman (s. 28.4.1751 Pirkkala) on merkitty samalle sivulle yhdessä kahden poikansa Heikki (Henric) Heikinpojan (s. 5.4.1774 Pirkkala) ja Elias Heikinpojan kanssa (s. 26.2.1781 Pirkkala).

Pojat kansan urhokkaan

Pirkkalan ruodut kuuluivat Kuninkaalliseen Porin läänin jalkaväkirykmenttiin ja Pirkkalan kylän viisi ruotua (numerot 14, 15, 16, 17 ja 18) sen Vesilahden komppaniaan. Vuonna 1694 tehdyn ruotusopimuksen mukaan ruodun n:o 15 ruotutalot olivat Kaipila ja Mattila Pirkkalankylästä sekä Kauppila viereisestä Sionkylästä. Matti Matinpoika oli 22-vuotias, kun hänet otettiin ruotuun 11.7.1795 nimellä Matts Granat. Hänet on merkitty saapuneeksi Pirkkalaan 12.11.1796 ja Suomen sota 1808–1809 on ainoa sota, johon hän on ennät-

tänyt osallistua ennen rykmentin lopettamista. Hänet onkin merkitty läsnäolevaksi juuri sodan alla 23.1.1808 laadittuun rykmentin värväysluetteloon. Porin rykmentti osallistui kunniakaasti sodan aikana mm. Lapuan, Kauhajoen ja Juuttaan taisteluihin, mutta joutui muun armeijan ohella perääntymään syystalvel- la 1808 Tornion seudulle, jossa se vietti surkeissa oloissa talven Voijakkalan kylässä. Maaliskuussa 1809 tehdyn Kalixin (Kainuun) sopimuksen jälkeen sotilaat luovuttivat aseensa ja lähtivät kotimatalle. Kun Pirkkalan sotilaat toukokuussa 1809 palasivat, Matti Granat ei ollut heidän joukossaan ja rippikirjassa on merkintä ”sanotaan kuolleen 1808 kentällä”.

Kuka oli Matti Granat?

Matti Matinpoika syntyi 6.9.1773 Kangasalla. Hänen isänsä oli pappilan torppari, unilukkari Matti Matinpoika (Matts Mattsson, s. 22.2.1731 Kangasala) Lintulahdesta (Fågelvik) ja äiti Lisa Erikintytär (s. 11.1.1734 Kangasala). Rippikirjassa (RK 1773-1784) hänellä on sisarukset Anna Matintytär (s. 2.1.1766), Heikki (Henric) Matinpoika (s. 21.4.1761) ja Simon Matinpoika (s. 1778).

Noin vuosi Pirkkalaan

[illegible]

Sotamies Granat asui perheineen Pirkkalankylällä. Pirkkalan rippikirja 1801–1813 sivu 88

saapumisensa jälkeen sotamies Granat ja sotilaan tytär, piika Vappu Heikintytär Gropman vihittiin. Morsiamen isä Heikki (Henric) Jöransson Gropman/Grop (s. 1739) oli ollut ruodun n:o 15 sotilas vuodesta 1769 aina siihen saakka, kun hän kaatui Kustaan sodan Kyyrön taistelussa kesäkuussa 1789. Granatin anoppi taas oli ruotutalon tytär Walborg Johanintytär Kaipila.

Matti Granat oli kuollessaan vielä nuori, vain 35-vuotias Suomen sodan sankari. Hän ei ole ollut Pirkkalankylän historiassa kuvattu vanha, lähes roistomainen ja pelätty henkilö. Rippikirjan taitomerkin töjen mukaan hän oli keskitasoa kyvykkäämpi ja avioliittonsa kautta kytköksissä kylän talollisiin.

Granatin perheen elämää sodan jälkeen

Sotamies Granatin vaimo asui sotilastorpissa sisarensa ja kolmen poikansa kanssa, kun tieto miehen kuolemasta tuli – ilmeisesti kotiinpalaavien sotilaiden mukana. Uusi koettelemus leskelle oli nuorimman pojan, Kustaan, kuolema vuoden 1809 viimeisenä päivänä, 31.12.1809. Leski lapsineen näyttää rippi-

kirjan mukaan jääneen asumaan torppaa rykmentin lopettamisen jälkeen ainakin vuoteen 1813 asti ja hänen kohdalleen on merkitty myöhemmissä rippikirjoissa eläkeläinen (pensionnaire). Seuraavina vuosina hänen ja lasten kanssaan asui lesken äiti, itsekin jo aiemmin sotaleskeksi jäänyt Valpuri/Vappu (Walborg) Johanintytär Gropman (RK 1814–1820). Seuraavina vuosina (RK 1826–1833) Vappu Granat on merkitty Pirkkalankylän mäkitupalaiseksi. Hän asui edelleen äitinsä ja nuoremman poikansa Antin kanssa aina äitinsä kuolemaan saakka 23.3.1830.

Sotamies Granatin vanhempi poika Matti Matinpöika Granat kouluttautui räätäliksi ja hänet on merkitty pitäjänräätäliksi Pirkkalan (RK 1841–1847) nimellä Matti Fyhr. Rippikirjoissa 1834–1840 ja 1841–1847 sotilaan leski (eläkeläinen) Vappu Granat asui poikansa Matin luona ja kuoli 81-vuotiaana Pirkkalankylällä 11.4.1857 (RK 1855–60). Hänen kuolinsyykseen on merkitty vanhuus (ålderd.).

Nuorempi veljeksistä, Antti Matinpoika Granat, oli torpparina Pirkkalankylällä (RK 1841–1847). Hänen perheeseen-

sä kuului vaimo Saara Lena Henriksdr (s. 5.12.1805 Kangasala) ja kolme poikaa Carl Wilhelm, (s. 4.7.1834 – 1.10.1834 Pirkkala), Gustaf Wilhelm (15.11.1837 – 1.12.1837 Pirkkala), Axel, (s. 24.4.1841 Pirkkala). Vuonna 1842 Antti Granat muutti perheineen Vesilahdelle ja oli torpparina Aniassa.

Sotamies Granatin jälkeläisistä

Pitäjänräätäli Matti Fyhrilä ja hänen vaimollaan Ullalla (Ulrika, s. 11.4.1804 Karkku) oli seitsemän lasta, joista vain kaksi poikaa Anders Gustaf (s. 17.4.1829 Pirkkala) ja Carl (s. 22.8.1844 Pirkkala) säilyivät hengissä aikuisiksi asti. Isä koulutti kummankin poikansa räätäliksi ja pojat harjoittivat ammattiaan Pirkkalankylän Kraanaatinmäellä.

Anders Gustafin sukunimeksi on merkitty Lindell ja hän asui vaimosa Helena Antellin (s. 8.1.1821 Lempäälä) ja lastensa Gustaf Emilin (s. 2.8.1859 Pirkkala), Lydia Mathildan (s. 30.12.1864–16.10.1866 Pirkkala) ja Emma Emilian (s. 17.12.1869 Pirkkala) kanssa Kranaatinmäen eteläosassa.

Nuorempi veli Carl Fyhr eli Selenius/Silenius palasi Lempäälästä Pirkkalaan pitäjänräätäliksi vuonna 1865. Hän asui vaimonsa Maria Kathariinan (s. 30.1.1840 Pirkkala) ja kuuden lapsensa Karl Emilin (s. 30.7.1864 Lempäälä), Maria Karolinan (s. 4.12.1869 – 27.7.1872 Pirkkala), Johanna Paulinan (s. 19.3.1872 – 18.3.1875 Pirkkala), Hilda Paulinan (s. 22.1.1874 – 19.6.1875), Aleksin (s. 12.5.1876 Pirkkala) ja Hilda Pauliinan (s. 21.8.1881 Pirkkala) kanssa Kranaatinmäen pohjoispuolella, lähellä sitä paikkaa, jossa hänen isoisänsä sotilastorppa aikaisemmin sijaitsi.

Muistoja Granatin jälkipolvista

Pirkkalankylällä on säilynyt joitakin muistoja sotamies Granatin jälkeläisistä. Yksi lapsuuteni kesäisistä leikkipaikoista oli niitty Kranaatinmäen eteläpuolella, Leukun talolle vievän polun varrella. Mitään merkkejä rakennuksista ei paikalla ollut, mutta muistan niityllä kasvaneen omenapuun. Paikalla on sijainnut Granatin pojanpojan räätäli Lindellin pirtti. Hänen vaimonsa on kerrottu olleen paha suustaan ja tehneen pilkkalauluja kyläläisistä. Häntä pelättiin ja pidettiin jopa noitana.

Erään nykyisen naapurimme kotitalo, Vuorela, on samalla paikalla, missä Granatin toinen pojanpoika, pitäjänräätäli Carl Selenius eli ”Vyyrin Kalle” asui aikoinaan. Hän kertoi, että talossa on edelleen räätäli Seleniuksen sakset muistona entisestä asukkaasta, mutta hän ei tiennyt räätälin olleen sotamies Granatin jälkeläisiä. Pirkkalankylällä säilyneessä myllylaulussa on sä-

keistö, jossa viitataan Granatin pojanpoikaan, edellä mainittuun ”Vyyrin Kalleen”:

”Vyyri se myllyssä kissana rehki ja hiiriä pelottelee.
Sitten, kun hiiren kiinni saa,
niin sitten se leikittelee.”

Lähteet:

Carlsson, W. 1869. Pitäjäänkertomus Pirkkalan pitäjästä. Hufvudstadsbledetin kirjapaino, Helsinki. Uusintapainos ja tutkielma: Horsma-aho, O. 2000. Pirkkala, pirkkalaiset, myytit, tarut ja todellisuus. Pirkkala-Seura, Pirkkala. EKE-Tuote, Kaus-tinen. ISBN 952-9884-37-0.

Horsma-aho, O. 2008. Historiaa hiidentieltä. Pirkkalankylä. Pirkkalankylän kyläyhdistys ry., Pirkkala.

Luoto, R.T.A., Talvitie, H. ja P. Visuri. 2008. Suomen sota 1808 – 1809. Taustat, tapahtumat, muistomerkit. Fenix kustannus Oy, Espoo.

Pitäjänlukemisto. Pitkin poikin Pirkkalaa. (Horsma-aho, O. ja R. Taberman, toim.) Pirkkalan kunta 1997, 2. painos. Gummeruksen kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Saarenheimo, J. 1974. Vanhan Pirkkalan historia. Vanhan Pirkkalan historiatoimikunta, Nokia, Pirkkala, Tampere, Ylöjärvi. Hämeen Kirjapaino Oy. ISBN 951-99036-1-5.

Kangasalan seurakunta: Syntyneet 1721–1779, Rippikirjat 1773–1784, 1779–1784
Pirkkalan seurakunta: Rippi-

kirjat 1751-1767, 1807–1813, 1814–1820, 1826–1833, 1834–1840, 1841 – 1847.

Porin rykmentti, Vesilahden komppania: Pääkatselmusluettelot 1733, 1775. Värväysluettelo v. 1808-1808.

Scholastica – outo nimi suomalaisessa maalaiskylässä

Jorma Lappalainen

Sukututkimuksessa yksi jännittävä piirre on se, että siinä paljastuu sukujuurista uusia ennen tuntemattomia nimiä, sukunimiä ja etunimiä. Enemmistössä esivanhempien etunimissä ovat kuitenkin tutut Annat ja Kaisat, Juhot ja Laurit ja niin edelleen. Jonkin verran tulee vastaan harvemmin esiintyviä kuten vaikka Aada ja Kasper tai Beata ja Ambrosius. Olin kuitenkin hämmästynyt, kun Iisalmen Lappetelästä ja myöhemmin Kauppilanmäestä löytyi kaksi esiäitiä, äiti ja tytär, joiden etunimenä oli täysin outo Scholastica. He olivat Scholastica Kauppinen (s.1767, k.1805) ja hänen äitinsä Scholastica Katainen (s.1737, k.1809). Mistä savolaisessa

maalaiskylässä moinen nimi, joka viittaa oppineisuuteen? Muistelin, että opiskeluaikoina yliopistossa skolastikoksi haukuttiin sellaista tyyppiä, jolla oli tapana aina saivarrella käsitteiden hienouksilla. Maalaisihmiset Iisalmen Lappetelässä tuskin osasivat toivoa lapselleen tällaista nimeä. Nimi lienee tarjonnut kyläläisille runsaasti mehukasta aihetta kaikenlaiseen leukailuun ja nimen vääntelyyn.

Ehkä paikalliset papit eli kirkkoherra Henrik Helsingius tai kappalainen Abraham Mollerus olivat nimen takana. He varmaan tunsivat suomalaisten nimenantoa säätelevät julkaisut kuten vanhan katolisen pyhimyskalenterin ja sen nimistön tai

Mikael Agricolan Rukouskirjan (1544), jonka kalendaario-osassa lueteltiin yhä 80 pyhimyksen merkkipäivää. 1600-luvun alussa julkaistuissa Sigfrid Aronus Forsiuksen almanakoissa samantyyppinen nimistö on valitsevana. Niistä löytyy sellaisia nimiä kuin Barbara, Christina, Euphemia, Margareta ja Scholastica tai Adrianus, Bonifacius, Franciscus, Hieronymus ja Valerianus.

Miten yleinen Scholastica nimi sitten oli? Kun tekee etunimi haun Hiski-tietokannasta niin käy selville, että 1700-luvulla nimi oli annettu lapselle kasteessa 444 kertaa kaikissa seurakunnissa yhteensä. Yleisin se on ollut Savossa ja Karjalassa,

Jon Johan Johansson	x 1	x x	x x	x x	x x	x x x	x x	x x	x x	x			x x	1770
h. Schol. Katan	x 2	x :	x :	x :	x :	x x	x x	x x	x x				x	1777
h. Anna	x x	x x	x x	x x	x x	x x	x x	x x	x x	x x	x x	x x	x x	1757
h. Christina	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	1759
h. Britta	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	1762
h. Scholastica	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	1767
Jon Johanning	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	1764
Jon Daniel	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	x :	1772

Ote Iisalmen maaseurakunnan rippikirjasta 1768–1773 Kauppilan kylän talon numero 1 asukkaita. Johan Johaninpoika Kauppinen perhe: vaimo Scholastica Katainen ja kuusi lasta ja heidän joukossaan tytär Scholastica.

Santa Scholastican patsas Italian Montecassinossa.
Lähde Wikimedia Commons

Häntä kunnioitetaan katolisessa kirkossa, vanhakatolisessa kirkossa, ortodoksisessa kirkossa ja anglikaanisessa kirkossa. Pyhä Scholastica omisti elämänsä Jumalalle ja nunnaksi tulemiselle. Nunna on kouristelevien lasten, nunnien, myrskyjen vastustamisen ja Le Mansin suojeluspyhimys. Hänen tunnuksensa on kyyhky. Yleisessä roomalaiskatolisessa kalenterissa pyhän Scholastican muistopäivä on 10. helmikuuta. Scholastica oli syntynyt Nursiassa Umbriassa vuonna 480 ja hän kuoli 10. helmikuuta vuonna 543 Monte Cassinossa. Hänen vanhempiensa olivat Anicius Eupropius ja Claudia Abondantia Reguardati.

Scholastican veli Pyhä Benedictus perusti useita luostareita, joista kuuluisin on vuonna 529 Rooman ja Napolin välille perustettu Monte Cassinon luostari. Pyhän Benedictuksen opetuslapsi Constantinus jatkoi Monte Cassinon luostarin apotina. Monte Cassinon luostarista tulikin länsimaisen luostarilaitoksen esikuva. Benedictuksen laatima luostarisääntö on pohja läntiselle luostarilaitokselle. Se kirjoitettiin järjestämään munkkien elämää yhteisönä. Säännön peruseräkkeitä ovat rukoilu ja työn tekeminen (lat. Ora et Labora), kuuliaisuus sekä ”paikallaan pysyminen” (lat. stabilitas), mikä tarkoittaa, että munkki elää elämänsä pääsääntöisesti siinä luostarissa, mihin asettuu. Sääntökuntaa kutsutaan hänen mukaansa benediktiineiksi.

Scholastican kuolema

Scholastican ja Benedictuksen viimeiseksi jääneessä tapaamisessa vuonna 543 Scholastica tiesi jo kuolemansa olevan lähestymässä ja pyysi Benedic-

mutta harvinainen Länsi-Suomessa. Esimerkiksi Pirkanmaalla se on esiintynyt vain Mouhijärvellä, jossa se on annettu lapselle kasteessa 10 kertaa vuosina 1667–1703 ja silloinkin muodossa Lastikka. Lastikka on ollut nimen kansanomaisen muoto. Scholastica nimen anto oli sitten 1800-luvulla jo paljon harvinaisempaa. Viimeinen Scholastica-nimeen kastaminen tapahtui Hiski-tietokannan mukaan Pielisjärvellä 11.6.1893, jolloin kastettiin Hilja Skolastii-

ka Kärkkäinen.

Eri maailman maissa ja varsinkin Euroopassa Scholastica nimi on ollut suosituimmillaan 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa. Kaikista suosituin se on ollut kautta vuosikatojen jostain syystä Belgiassa.

Nimen alkuperä

Scholastica on siis pyhimysnimi. Pyhä Scholastica (480–543 jKr.) oli varhaiskeskiaikainen roomalainen pyhimys, pyhän Benedictus Nursialaisen kaksoissisar.

tusta jäämään koko yöksi hänen luokseen, jotta he voisivat jatkaa keskusteluaan. Benedictus kieltäytyi vedoten luostarinsa sääntöihin. Scholastica painoi päänsä alas ja oli hetken rukouksessa. Pian puhkesi niin raju myrsky, etteivät Benedictus ja hänen mukanaan ollut munkki voineet lähteä mihinkään. Benedictus sanoi sisarelleen: ”Sinä sait tämän aikaan!” Scholastica vastasi: ”Minä pyysin sinulta palvelusta, ja sinä kielsit sen. Kun pyysin sitä Jumalalta, Hän antoi.” He toimittivat yhdessä yöpalveluksen ja keskustelivat Jumalan valtakunnan autuudesta aamuun saakka.

Kolmen päivän kuluttua Benedictus näki keljansa ikkunasta sisarensa sielun nousevan taivaaseen kyyhkysen hahmossa. Hän kiitti Jumalaa ja lähetti munkkeja hakemaan Scholastican ruumiin, jota varten oli jo valmistettu hauta Monte Cassinon luostariin. Näin sisarusten ruumiit saivat olla kuolemassa yhdessä niin kuin heidän sielunsa olivat olleet yhtä elämässä.

Mitä on skolastiikka?

Skolastiikka (lat. scholasticus) oli filosofinen suuntaus tai menetelmä, jonka mukainen opetus oli vallalla keskiajan oppineiden parissa noin vuosina 1100–1500. Skolastiikka pyrki yhdistämään antiikin tieteet ja filosofian, erityisesti aristotelismin, ja vallitsevan uskonnon pyhät kirjoitukset ja opetukset.

Skolastiikalla tarkoitetaan yleensä lähinnä kristittyä skolastiikkaa, joka vaikutti kristittyjen teologien piirissä suurten eurooppalaisten yliopistojen teologisissa tiedekunnissa. Skolastinen filosofia yhdisti yleensä logiikkaa, metafysiikkaa ja se-

mantiikkaa yhdeksi oppiaineeksi. Sen katsotaan edistäneen logiikan kehitystä huomattavasti aikaisempaan filosofiaan verrattuna.

Skolastiikalla ei varsinaisesti tarkoiteta mitään tiettyä filosofista näkemystä tai uskomuksia, vaan enemmän tutkimiseen, ymmärtämiseen ja oppimiseen käytettyä metodologiaa — työkalua, ajattelutapaa tai lähestymistapaa — jossa pääpaino oli dialektisessa päättelyssä. Skolastiikan tavoitteena oli löytää vastaus johonkin kysymykseen tai selvittää looginen ristiiriita. Vaikka skolastista metodologiaa käytettiin lähinnä keskiajan teologisten ongelmien ratkomi-

seen, sitä voitiin käyttää myös muiden filosofisten ongelmien tutkimiseen. Renessanssin aikana skolastiikka enimmäkseen syrjäytettiin.

Lähteitä:

Pyhä Scholastica: https://fi.wikipedia.org/wiki/Pyh%C3%A4_Scholastica

Etunimen Scholastica:n alkuperä yms.: <https://fi.geneanet.org/etunimi/Scholastica>

Suomen Sukututkimusseura. Historiakirjat: <https://hiski.genealogia.fi/historia/>

Lääkärin neuvoja 1860-luvun Pietarista

Terttu Honkala

Pietarissa sotilaslääkärinä toiminut Adolf Selin oli syntynyt Tyrvännön Anomaan Yli-talossa 1827. Hänen ollessaan yksivuotias kotitalo annettiin vuokralle ja perhe muutti Hämeenlinnaan, aluksi kestikievaria, sittemmin ruokatavarakauppaa pitämään. Hämeenlinnassa Adolf Selin kävi veljiensä tavoin ruotsinkielistä triviaalikoulua, mutta jo 14-vuotiaana hän erosi koulusta ja lähti apteekkioppilaaksi Kuopioon. Työskenneltyään apteekkeissa eri puolilla Suomea hän vuonna 1848 muutti Pietariin. Sielläkin hän toimi apteekki-alalla, mutta rupesi sen ohella opiskelemaan lääketiedettä. Hämeenlinnan triviaalikoulun matrikkelin mukaan Adolf Selin suoritti Pietarissa lääkäritutkinnon vuonna 1856 ja valmistui lääketieteen tohtoriksi 1860. Muutamia hänen Pietarista lähisukulaisilleen lähettämiään kirjeitä on säilynyt.

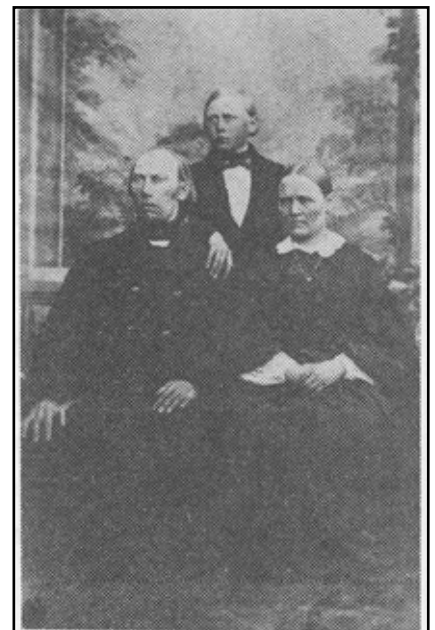
Adolfin vanhempi veli Henrik Selin oli veljesten syntymäkodin Tyrvännön Anomaan Ylitalon rusthollin isäntä. Tämä isäni isä oli jo nuorena huonokuuloinen ja miehuusvuosiinaan hän sairastui keuhkotautiin. Häntä hoiti Hämeenlinnan kaupunginlääkäri, säveltäjämes-

tarin isä C.C. Sibelius, mutta lääkkeistä ei tuntunut juuri olevan apua. Adolf-tohtori yritti Pietarin kirjeissään parhaansa mukaan rohkaista masentunutta veljeään. Hän antoi hoito-ohjeita ja lähetti joskus reseptejäkin. Adolfin kirjeiden suomen kieleen näyttää vieras kieliympäristö vaikuttaneen, mutta ei suomen kielen oikeinkirjoitus muutenkaan ollut niihin aikoihin vielä kovin vakiintunutta. Seuraavassa muutamia näistä kirjeistä poimittuja otteita:

Preivistäs minä näen sen, että sinun rintakipus ei kuitenkaan ole niin suuri kuin minä epäilin sen selvityksen jälkeen kuin minä Sibeliukselta Sinun kauttas sain. Se on niin muodon enemmän mielenmuutos, kuitenkin on se tauti sitä laatua, että se enemmän ja enemmän kevättä päälle pahemmaksi tule ja jäiden jättäissä kovemmalla on, jonka takia sinunkin pitää koittaa parastas, että päälle pitää Lääkäri neuvon ja lääkkeiden kanssa.

... tässä on päämahti se, että ruokalisty hyvä on ja siihen tarvitte olla hyvällä mielellä kansa, sillä ei surulliselle ruoka maita. Sen taidan ainoastaan sano, että hätä ei ole suuri silloin kuin ruumis on muuten hy-

vässä lihassa ja voimassa. Hyvin tarpeellinen on, että kartta kylmän ilman sisään hengimisestä – nin kuin sitä tulee tekemään silloin kuin pakkasissa reisa ja mettässä käy. Keuhkotaudiissa pitää erinomattain se ilma, jossa hengittää, olemalla raitis ja lämmin, niin myös ruoka olemalla hyvin rasvanen. Niin muodon on hyvä lääkitys – sianliha potatin kanssa – maitoo juoda niin paljo kuin jaksaa päivän mittaan – teh-

Henrik ja Ulrika Selin sekä
heidän poikansa Heikki
Nikolai Selin

*dä snikkuri työtä huoneessa pak-
kasilla, hakata hakoja suojalla
– myös pitäsin sinun katto perään
trassipohja makaushuoneessa
olis kuiva ja hyvin tehty ja seiso
korkeemman kivijalaan päällä,
kuin se nyt on. Myös on hyvä,
että hiero rinta joka toinen päivä
ihrajan kanssa.*

*Minä kirjoitin siinä vii-
meisessä kirjassa, että pitää pääl-
le ahkera lihavan raanimerika-
laöljyn, seltteriveden ja maidon
kanssa ja pulverin kanssa, jos
yskittää ...*

*... ja meinaan niin kuin
Sibeliuksen, että se olis vallan hyvä
Sinulle, että nyt kesäaikana suu-
rien polttojen alla juoda maito-
vettä noin 6-8 klasia päivässä,
muistain, maitovedeksi kuttun
minä vettä kuin vilipimässä aina
on näkyvä joka on sitä sama
kuin jää juusto tehdäissä tahi
saadaan jos maitoon (viedään)
pannaan pari lusikallista etikkaa
ja ylöskiehutetaan – jonka jäl-
keen se juoksennut juusto pois-
siilataan ja se vesi, joka siitä
jää pannaan pulloin ja pidetään
kellarissa, että hyvänä pysy nau-
timisen ajaan.*

*Se on tosi, että Sibeliuksen
lääkitys myös käy tähän taudin
ja että se alkujan pane okselle
kuinnekka tottu siihen. ...kuvo-
tuksen ja oksentamisen taitaa
vähentä seuraavilla troppilla
otaen 5-6 tippaa kerrallan ynnä
lääkityksen kanssa tuiku kohta
sen jälkeen näin että jos kerran
on määrätty niin minä meinaan,
että se on paras että pitää pääl-
le, vaikka ei enemmän kuin yksi
pullo, sillä koska sellaista lääki-
tys-tä tarvitaan keuhkotaudissa,
sen tiedä joka lääkäri.*

*Adolf kirjoitti myös veljel-
leen terveyden estävän ”meidä
liikkikistun kanteen päälle nau-
laamisesta” Yllättävästi ”liikki-*

*kistu” eli ruumisarkku tuli Adol-
fin kohdalle aikaisemmin kuin
sairaahan veljen. Adolf Selin oli
syksyllä 1872 nimitetty Helsin-
gin venäläisen sotilassairaalan
ylilääkäriksi, mutta tätä virkaa
hän ehti hoitaa vain vähän aikaa.
Seuraavana kesänä hän sairastui
lavantautiin ja kuoli Helsingis-
sä 16.6.1873 vain 45-vuotiaana.
Tohtori Sibeliuksen oli kuollut jo
1868. Potilas, Henrik Selin, elää
sinnitteli tautinsa kanssa vielä
neljä vuotta Adolf-veljensä kuol-
leman jälkeen ja ehti saavuttaa
56 vuoden iän.*

*Adolf-tohtori oli kanta-
nut myös huolta Henrik-veljen
ainoan pojan, isäni Heikki
Nikolai Selinin terveydestä. Hän
kirjoitti:*

*– myöskin sanon, että ai-
jallaan pitää ottaa tarkka varia-
piku Heikin ylöskasvattamisel-
la, sillä hänellä on myös heiko-
rinta – niin että pelkään sen, jos*

*saa ajatuksen keuhkoihin niin ei
se pääsen varsin siitä ja lopetta
ennen aikojan elämänsä.*

*Adolf-sedän synkstä
ennustelusta huolimatta Heik-
ki Nikolai varttui ja vahvistui.
Muistan hänet vanhana isäntänä,
”pappana”. Hän oli isänsä tavoin
huonokuuloinen, mutta muuten
pitkään melko hyväkuntoinen.
Heikki Nikolai Selin kuoli tal-
visodan aattopäivinä ja oli kuol-
lessaan lähes 89-vuotias.*

*Terttu Honkalan kirjoittama ar-
tikkeli on julkaistu Orpanassa
no 1 vuonna 1990.*

Lääkäri Adolf Selin 1827-
1873. Kuva Seppo Honka-
lan arkisto, flickr.com

Syyskausi 2020

Tampereen seudun sukututkimusseuran kaikille avoimet kokoontumiset ovat Kulttuuritalo Laikussa osoitteessa Keskustori 4, Tampere. Seuran kirjasto on kokoontumisiltoina avoinna Laikun 3. kerroksen Mäkelän kabinetissa klo 17–18. Esitelmät pidetään Laikun 2. kerroksen luentosalissa klo 18.00–20.00. Luentosalissa kokoontuu luentoja ennen klo 17.00–17.30 itseohjautuva DNA-sukututkimuskerho. Laikun pohjoispuolen oven hissillä pääsee suoraan toiseen ja kolmanteen kerrokseen.

Tamsuvun esitelmä- ja muissa tilaisuuksissa noudatetaan viranomaisten antamia ohjeita terveysturvallisuudesta. Tarkempia tietoja vierailusta Laikussa löydät laikku.fi nettisivuilta. Hyvä käsihygieniä ja riittävät turvavälit ovat kaikille tärkeitä. Ethän tule oireisena paikalle.

Lehden painoon mennessä tiedossa olleet alustajat ja aiheet ovat alla olevassa taulukossa. Täydentyviä tietoja voit katsoa Tamsuvun netistä osoitteessa www.tamsuku.fi.

Tiistai 15.9.2020 klo 18.00 Luentosali 2. kerros
Sukututkimus ja sukujen salaisuudet. Mitä halutaan unohtaa ja mistä asioista suvuissa vaietaan? Alustus ja keskustelua.

Tiistai 27.10.2020 klo 17.00 Luentosali 2. kerros
Seija-Leena Nevala: Kielletyt leikit. Tanssin kieltämisen historia Suomessa 1888–1948

Tiistai 29.9.2020 klo 18.00 Luentosali 2. kerros
Jouni Koskela: 1900-luvun sotiemme historiaa Hämeenkyröstä henkilö- ja sukututkimusta hyödyntäen

Tiistai 10.11.2020 klo 18.00 Luentosali 2. kerros
Aihe ja pitäjä ei varmistettu lehden mennessä painoon. Katso tiedot tamsuku.fi.

Tiistai 13.10.2020 klo 18.00 Luentosali 2. kerros
Juho Mattila: Torpparit arkistoissa. Meillä jokaisella on suvussaan torppari tai mäkitupalainen. Millaisia jälkiä ja asiakirjoja on arkistoissa löydettävissä?

Tiistai 1.12.2020 klo 18.00 Luentosali 2. kerros
Aihe ja pitäjä ei varmistettu lehden mennessä painoon. Katso tiedot tamsuku.fi. Kirjasto on tällä kertaa suljettu.

**Syysretki Urjalaan 26.9.2020 on peruttu
ja siirretty syksylle 2021**

Orpana 2/2020

Sisällysluettelo

- 2** Tamsuvun yhteystiedot
- 3** Puheenjohtajan palsta
- 4** Amerikan serkkuja etsimässä
- 13** Elias Kyander - ensimmäinen kapellimestari
- 16** Pentti Heinosen sukututkimuskokoelma
- 18** Rautaruukkien Valloonit
- 20** Paavojuhan esi-isät olivat maahanmuuttajia
- 23** Pirkkalankylän ruotusotamies Granat
- 26** Scholastica – outo nimi
- 29** Lääkäri Adolf Selin
- 31** Syksyn 2020 tapahtumat
- 32** Sisällysluettelo

4

18

